

BJARNI EINARSSON

UM EGLUTEXTA MÖÐRUVALLABÓKAR Í 17DU ALDAR EFTIRRITUM

FRUMÚTGÁFA Egils sögu Skallagrímssonar, Hrappsey 1782, hefur það fram yfir síðari útgáfur sögunnar að hún varðveitir texta tveggja blaða sem hafa týnst úr Möðruvallabók eftir að sú uppskrift sem prentsmiðjuhandritið var runnið frá hefur verið skrifuð. Texti týndu blaðanna tveggja er auk þess varðveittur í nokkrum 17du aldar uppskriftum Egils sögu-texta Möðruvallabókar. Jón Helgason vakti athygli á þessu í grein sinni, Athuganir um nokkur handrit Egils sögu, í Nordælu, afmæliskeðju til Sigurðar Nordals 1956.

Þau 17du aldar handrit sem JH getur um að hafi varðveitt Eglu-texta Möðruvallabókar heilan, þegar undan er skilin blaðsíðan 69v sem verið hefur því nær ólesandi þegar á 17du öld, eru AM 145 fol. með hendi Jóns Gissurarsonar á Núpi (d. 1648), JS 28 fol. með hendi séra Jóns Erleendssonar í Villingaholti (d. 1672), AM 426 fol. sem Magnús Þórólfsson (d. 1667) skrifaði fyrir Magnús Jónsson í Vigur¹ og AM 455 4to með hendi séra Helga Grímssonar á Húsafelli (d. 1691). Hér má bæta við AM 568 4to sem er mikið sagnasafn og hefst á Egils sögu Skallagrímssonar. Egils saga er þar sett saman úr tveim 17du aldar handritum og skarast þau nokkuð þar sem þau koma saman. Það handrit sem varðveitir fyrra hluta sögunnar er skrifað af vönum skrifara og endar neðst á bl. 16v á orðunum 'Eñ óxiñ hliop nidr i stei[niñ]', sbr. FJ bls. 119⁵. Með bl. 17 tekur hitt handritið við og er blaðið illa skert en þó má greina orð sem koma heim við FJ bls. 118¹³. Framhald textans á bl. 16v kemur svo í 7. línu. Skriftnin á síðara hlutanum er miklu síðri og torlesnari. Það er sameiginlegt báðum hlutum sögunnar að öll blöð eru trosnuð á jöðrum og hefur talsverður texti farið þar forgörðum. Auk þess hafa tvö blöð týnst úr síðara hluta, en það kemur ekki að sök hér,

¹ Sbr. grein Jónasar Kristjánssonar í Afmælisriti til Steingríms J. Þorsteinssonar, Reykjavík 1971, bls. 89–96 (einkum bls. 95).

því að hvorttveggja er utan þeirra kafla sem fylla stóru eyðurnar tvær í Möðruvallabók.

Framvegis verða Hrappseyjar-Egla og uppskriftir Eglu-texta Möðruvallabókar táknaðar þannig að útgáfan kallast H og JS 28 fol. nefnist JS, en hin handritin verða auðkennd með skrásetningartölum sínum. Fyrri hluti handritsins AM 568 4to kallast 568 I og síðari hlutinn 568 II. Aðrir textar Egils sögu verða nefndir fullu nafni þegar þar að kemur. Auk þess verður sjálf Möðruvallabók kölluð M, Eglu-útgáfa Finns Jónssonar, Kaupmannahöfn 1886–8 nefnist FJ, útgáfa Sigurðar Nordals, Rvk. 1933, SN og útgáfa Guðmundar Magnæi, Kaupmannahöfn 1809, er táknuð GM, og Jón Helgason er kallaður JH.

Hér verður í nokkrum tilfellum vísað til orðalags í öðrum gerðum Egils sögu og verður textinn í Wolfenbüttelbók kallaður W og textinn í báðum uppskriftum séra Ketils Jörundssonar nefndur K, en á þeim stöðum þar sem þeim ber ekki saman eru notaðar handritstölurnar í skrá Árnasafns, þ.e. 453 4to og 462 4to. Auk þess kemur fyrir að getið er leshátta í handritaleifunum í AM 162 A fol., sem eru táknaðar með grískum bókstöfum. Þar við bætist upphaf Eglu í Sth. Perg. 4to nr. 7 sem er af W-flokki.

Rannsóknin skiptist í eftirfarandi kafla:

1. Skyldleiki textanna sín á milli og við Möðruvallabók.
2. Texti af týndum blöðum Möðruvallabókar.
 - A. Fyrri eyðufylling.
 - B. Síðari eyðufylling.
3. Helstu niðurstöður.
4. Viðaukar:
 - I. Um texta Höfuðlausnar í Hrappseyjar-Eglu og í AM 145 fol. og 426 fol.
 - II. Um texta Sonatorreks í Hrappseyjar-Eglu.
 - III. Um tvær síðari uppskriftir eftir Eglutexta Möðruvallabókar.

1. SKYLDLEIKI TEXTANNA SÍN Á MILLI OG VIÐ MÖÐRUVALLABÓK

§ 1. Í Möðruvallabók, bl. 62vb efst, er hlaupið yfir eitt orð við línu-skipti, þar sem fyrsta lína dálksins endar á 'ok' en hin næsta hefst á 'ser fiar' (= FJ bls. 5¹¹). Þar á milli vantar sagnorð. Í eina W-handritinu sem hefur sambærilegan texta á þessum stað, Perg. 4to nr. 7, stendur hér

'fengu' (K ei sambærilegt). Guðmundur Magnússon (Magnæus) giskaði á að þar hefði átt að standa 'qfluðu' og Finnur Jónsson var á sömu skoðun og hefði það orð átt vel við. En í H og uppskriftunum fimm stendur hér 'unnu' sem er ótækt orð hér. Hins vegar bendir það þegar til sameiginlegs uppruna H og uppskriftanna fimm frá einu frumforriti.

§ 2. Í frumforriti þessara sex texta hefur verið hlaupið yfir nokkur orð á bl. 62vb í M sökum þess að ruglast hefur verið á 'sinvm' í 4. línu og sama orði í 5. línu (sbr. FJ bls. 5¹³⁻¹⁴) og hefur þar fallið niður texti sem samsvarar nákvæmlega 14. línu í FJ bls. 5: 'Hafði Þórólfr heim marga dýrgripi ok færði fǫður sínum'. Engin tilraun hefur verið gerð til að bæta úr þessu í 145 eða H og verður textinn því kynlegur á þessum stað: 'eñ voru heýma ä vetrum med fedrum synum og Modur'. Þetta er að vísu óbreyttur M-texti, þegar fyrr greind orð hafa verið felld niður. Í JS og 426 hefur textinn verið lagfærður með því að breyta 'modur' í 'mædrum' til samræmis við 'fedrum'. Í 455 og 568 stendur hér 'med fedrum synum', og hefur þar verið lagfært orðalagið með því að sleppa 'ok modur' frumforritsins.

§ 3. Bl. 62vb, 7. línu (= FJ bls. 5¹⁶) 'alldri' hefur verið breytt í 'alldur kominn' í frumforritinu, þar eð þannig er skrifað í öllum textunum sex. Sannast enn sameiginlegur uppruni.

§ 4. Bl. 67ra, 10. línu a.n. (= FJ bls. 41²⁰) 'kiler' er skrifað Kyrjalar í H, kýrialer í 145, kialer í JS og 426, kjarlar í 455. (Óskýrt í 568).

§ 5. Bl. 67va (= FJ bls. 45¹⁹⁻²⁰) meiri en ek (ætti að vera 'minni en ek')] meir enn eg H og 145 og 455; meir enn minir JS og 426 (augljós lagfæring), meiri en mýnir 568.

§ 6. Bl. 68rb (= FJ bls. 52²) alþýðu manz] Alþydumønnum H, 145, 455, af Alþydumønnum JS og 426 (skertur texti í 568).

§ 7. Hér er komið að bl. 69v í Möðruvallabók og er sú blaðsíða mjög torlesin, raunar ólesandi með þeim ráðum sem nú eru tiltæk. Svo er að sjá sem sá er skrifaði frumforrit þeirra texta sem hér um ræðir, hafi og átt örðugt með að lesa þessa blaðsíðu í M, þar eð hann hefur samkvæmt eftirritunum skrifað upp heldur slitróttan texta eftir fyrra dálki, en sleppt texta síðara dálks með öllu. Í 568 er ekki neitt af texta þessarar blaðsíðu í M og endar texti, sem samsvarar M-texta neðst á bl. 69rb, í miðri línu neðst á bl. 9r. Efsta lína á bl. 9v er skörðótt og fyrstu læsilegu orðin eru 'mitt fie' (= FJ bls. 65¹¹; texti af M bl. 70ra hefst í FJ bls. 65¹⁰). Hins vegar hefur Finnur Jónsson lesið mestallt á þessari

blaðsíðu í Möðruvallabók, og er hér sá kostur vænstur að treysta lestri hans.

Nú skal litið nánar á úrræði þeirra sem skrifuðu hin eftirritin.

FJ bls. 60²¹ Hann kuaz – 61⁸ landi] koongur seiger færð mier Þorolfs hofud ef þid vinnid hann, þeir søgdust mundu hætta æ þad, og hofdu C. manns med sier vel bwed, og sigldu æ stad þæ leidi fiell H (bls. 32¹⁴⁻¹⁶).

Þetta er sennilega eyðufylling í H og að mestu eftir ágiskun (sbr. hina textana hér á eftir).

Hinir textarnir fjórir, JS, 145, 426 og 455, hafa allir haft autt rúm hér í fyrstu, og hefur það verið fyllt síðar með annarri rithendi í JS, 145 og 426, en er ennþá autt í 455. Eyðufyllingarnar í JS og í 145 eru náskyldar og mjög líkar samsvarandi texta í FJ sem þar er sóttur í W (frá bls. 60²¹ ‘Hann’ og út kap.), og stendur 145 þó heldur nær W. Í 426 hefur eyðan verið fyllt með texta náskyldum Ketilsbókartexta sögunnar.

Í þessari opnu í JS liggur lítill pappírsmiði og eru þar skrifaðar með 18du aldar rithendi ábendingar um þessa eyðu og tvær litlar eyður á næstu blaðsíðu, og hinum megin á miðanum er bent á tvær smáar eyður í 44. kap. sögunnar (ævintýri Egils í Atley).

Nefnd eyðufylling í JS hefst nokkrum orðum of seint, er þar sleppt þeim orðum sem myndu samsvara FJ bls. 60²¹–61¹, ‘Hann kuaz þá lofa at þeir tæki Þórólf af lífi’. Vantar því fararleyfi þeirra bræðra, Hallvarðs harðfara og Sigtryggs snarfara, og hefur þar verið ruglast á samhljóða orðum, ‘þorolf af lífi’ (síðustu læsileg orð M-texta og einnig seinustu orð fyrstu málsgreinar W-texta, þar sem hann hefði átt að taka við, – eins og hann er látinn gera í útg. FJ). Það hefur einnig stuðlað að þessari úrfellingu að í W og í brotunum γ og δ (í AM 162 A fol.), sem hafa samskonar texta og W, stendur ‘við konung’ í stað setningarinnar ‘at þeir fari til ok taki Þórólf af lífi’ eins og stendur í lok síðara dálks í bl. 69r í Möðruvallabók. Orðin ‘Þórólf af lífi’ standa því aðeins á einum stað í W og γ og δ.

Eyðufyllingin í JS er á þessa leið: ‘og veit ek at þer (þit W) munud færa mer hofut hans er þer (þit W) komed aptr, ok med þvi (÷ W) marga dýrgripe, enn þo gieta þess Sumer menn Sagde kongr ef þid Sigled Nordr, at þid munud (munit W) bæde Sigla ok Röa at (÷ W) Nordann,

Nu büast þeir sem ákafast (skiotaz W) ok hofdu ij. skip ok ij.^c manna, ok er, þeir voru büner toku (taka W) þeir landnýrðing ut epter

fyrðenum, Enn það er Andvidre Nordr med Lande'. (Síðan er skrifað fyrir neðan með sömu rithendi:) 'XXII. Capitule. Aftaka Porolfs'.

Á spássú við eyðuna í 145 hefur Árni Magnússon skrifað: 'hier er audur skalle i bok Jons Hakonar sonar'. (P.e. JS 28 fol. sbr. bls. 48 hér á eftir). En nær skallanum hefur verið dreginn bogi og inni í boganum er skrifað í lóðrétta línu: 'desideratur qvid' (þ.e. hér vantar eitthvað). Rithöndin á þessari klausu er ókunn. Með annarri rithendi hefur svo verið skrifað í auða bilið: 'kongur qvadst það leifa og veit eg að þier munud færa mier hofud hans er þier komid aftur og med marga dýr-gripe, Enn þo gieta þess sumer seiger kongur ef þid siglid nordur ad þid muned bæde sigla og röa nordan. Nu buast þeir sem skiotast og hofdu ij skip og ij^c manna. Og er þeir woru buner tooku þeir landnyrding ut epter fyrðenum, Enn það er andvidri nordur med lande.'

§ 8. Framarlega í næsta kapitula í JS hafa tvær litlar eyður verið fylltar síðar með annarri rithendi (þeirri sömu og stóra eyðan í lok næsta kapitula á undan). Næstu orð á undan þeirri fyrri er 'firðinum z' (z = ok), sbr. FJ bls. 61¹² 'firði vm Skarnssund'. Í GM bls. 87 stendur hér 'firðinum Prándheimi', og í neðanmálgrein: 'ita lego in Membr. Kálf.' (þ.e. Möðruvallabók). Í JS er eyðan fyllt með orðunum 'þad sem hvataz' sem er augljós ágiskun. Í 145 er óljóst krot á þessum stað, og er svo að sjá sem 'fyrde' hafi verið breytt í 'fyrðenum', og hefur þá verið þar lítil eyða. Í 426 og 455 er ófyllt eyða. Í H mun hafa verið hlaupið yfir eyðu forrits, en engin missmíði sjást á textanum: 'reru inn eptir Firdinum og so um Beitesia inn til Elldueids' (bls. 32¹⁹⁻²⁰).

§ 9. Næsta smáeyða í JS og 426 hefur verið fyllt með orðinu 'Naumudal' með sömu rithendi og fyrri eyðufyllingar og kemur heim við FJ bls. 61¹⁴. Í 145 stendur hér 'Naumu dalz' (og 'oc' fyrir aftan og ofan vegna rúmleysis) og að því er virðist með sömu rithendi og eyðufyllingin á undan ('mu dalz' stendur fremst í línu og strik dregið yfir, nema það hafi verið fyrir, og er hvorttveggja torskilið). Í 455 er hér ófyllt eyða. Í H er prentað 'Naumudals'.

§ 10. Þess er að geta að næst á undan hafa handritin fjögur og H öll sama lesbrigði: 'um heiði og til'. Þetta er rangur lesháttur, og er hið rétta: 'vm eiðit til' sem stendur í FJ bls. 61¹⁴ eða 'yfir eiðit til' eins og stendur í GM og í W, γ, δ og K. Hér er um að ræða 'Eldueið', sem nefnt er í næstu málgrein á undan. Lesbrigðið 'heiði' á þessum stað má telja meðal þeirra sem sanna sameiginlegan uppruna textanna fimm, JS, 145, 426, 455 og H, frá einu frumforriti eftir Möðruvallabók.

§ 11. Rétt á eftir er enn eyða í 145 og 455; í 145 samsvarar hún FJ bls. 61¹⁷: 'Hann hafði .v. skip eða .vj. ok oll stór'. En í 455 hefst eyðan á eftir orðunum 'Hann hafði'. Í eyðuna í 145 hefur verið skrifað hálfá: 'og vj skip'. Þetta er texti af sama tagi og W (hér má einnig bera saman við γ), og er skrifað með sömu rithendi og langa eyðufyllingin sem um er rætt í § 7. En í eyðuna í 455 hefur verið skrifað með annarri rithendi en megintextinn: 'sex skip oc oll vel skipud at vopnum oc monnum' (síðustu tvö orðin á spássú rúms vegna). Þessi eyðufylling í 455 er samhljóða textanum í JS og 426 sem í hvorutveggja er með sömu rithendi og meginmálið, og kemur heim við GM. Hins vegar hefur H hér: 'Hann hafði mikinn hast a ferdenne' (bls. 32).

§ 12. Enn eitt dæmi um sameiginlegan rangan leshátt í JS, 145, 426, 455 og H er 'námsmenn', þótt enn megi greina 'mansmenn' í Möðruvallabók; sbr. FJ 62¹⁷ og hjá GM (auk þess K, en breytt í 'mängsmenn' á spássú í 453). FJ og GM ber annars ekki vel saman í þeim texta sem fer hér næst á eftir, enda er Möðruvallabók enn mjög torlesin, og hafa báðir útgefendur orð á því í neðanmálgreinum.

§ 13. Kaflinn um sáttatilaun Sigríðar húsfreyju á Sandnesi og síðan um bardagann (FJ bls. 63³–65⁹), bl. 69va neðst – 69vb á enda í Möðruvallabók, hefur sá sem skrifaði frumforrit textanna fimm, JS, 145, 426, 455 og H, gefist upp á að lesa og skilið eftir eyðu. Samsvarandi eyða stendur enn ófyllt í 455 og nemur nærri heilli blaðsíðu (frá fjórðu línu á bl. 7v). Seinustu orðin á undan eyðunni eru: 'En er hun kom til K. s. hun skal nockud tia ad' (orðin 'tia ad' sýnast með sömu rithendi og eyðufyllingin næst á undan). Orðin 'En – nockud' eru nær samhljóða FJ bls. 63²⁻³: 'En – nockut'. Orðin 'tia ad' svara til 'vm sættir tjóa at' í FJ bls. 63³⁻⁴. Fyrstu orðin á eftir eyðunni eru: 'Kongur lætur græða þa er lifvæner voru' (sbr. FJ bls. 65⁹⁻¹⁰: 'látid binda sár manna þeira er lífvæner ero').

Í JS og 426 vottar ekki fyrir að hér hafi verið skilin eftir eyða, enda er texti þessa kafla með sömu rithendi og texti á undan og eftir. Hér gegnir sama máli og í § 11 að sá sem skrifaði forrit uppskriftanna JS og 426 hefur fyllt eyðu frumforrits textanna fimm jafnharðan eftir auka-handriti, í fyrra skiptið eftir ókunnum texta, en hér eftir δ eða náskyldum texta. Í fyrra skiptið er texti í JS og 426 samhljóða eyðufyllingu í 455, en á síðara staðnum er hann nær samhljóða eyðufyllingu í 145. Í samsvarandi kafla í FJ og GM eru textar sem svo mjög greinir á að þeir gætu verið eftir fjarskyldum handritum. Því mun hafa valdið að

Þessi kafli hefur verið jafnvel enn torlesnari en aðrir á bl. 69v, og hafa FJ og GM ýmist fyllt með getgátum sínum eða haft hliðsjón af öðrum textum. (GM styðst hér einkum við AM 146 fol., eftirrit Ásgeirs Jónssonar, sem hefur að sínu leyti farið hér eftir AM 463 4to; sjá III. Um tvær síðari uppskriftir eftir Eglutexta Möðruvallabókar).

Hér skal tekinn upp texti í eyðufyllingunni í 145, en á milli sviga eru lesbrigði í JS, 426 og δ: 'Skal nockut tjoa að leita vð sætter (satter JS og 426, sætt δ) með yckur þorolfe? kongur svarar. vill þor. vppgiefast og ganga a mitt valld? þa mun (man JS og δ) hann hallda lyfe og limum, Enn menn hans munu sæta refsingum af mier sem sakir falla til, Epter það gieck Aulver hnufa til stofunnar. og liet kalla þor. til motz (mæla JS og 426, mals δ) vid sig,² og sagde honum þann kost er kongur giorþe þeim. (+ hann svar. Enga vil ek næða sæt taka af konge biðv (svo í lok línu) kong gefa oss vtgango leyfi. ok latvm þa skeika at skarpvðv δ).³ Aulver gieck þa til kongs, og sagde honum hvor<s> þor. beiddest. þa mællte kongur bere (Berid 426) elld at stofunne, ecki vil eg beriaast vid þä, og eyda so (+ JS, 426 og δ) lide mijnu. veit eg að þor. man giora mier mikinn (mikit δ) mannskada. ef vier skulum henda hann ute. þott hann hafe lid miklu (+ δ) færri (+ en ver δ). Var þa elldur borinn að stofunne, og sottiz þvi (þat δ) skiott að (er δ) timbrid var þurtt, en næfrum þaket (þackit ? δ), þor. bad menn sijna briota vpp þilid er a millum var stofnanna (stofanna 426), og sarktist það skiott, Enn er þeir nadu timbur stockum, þa toku sva marger menn (+ δ) einn stockinn sem a feingu halldid, og skutu odrum enda ut J hyrnijngena sva hart, að næfrarner (næfararner 426) geingu af fyrer utan og hliopu J sundur veggerner, sva að þar var utgangur mikell. Gieck þorolfur fyrstur (fyrst δ) manna vt, enn þar næst þorgils giallande, og þa huor að odrum, tokst þa inn hardaste (harasti δ) bardage. var það um rijd að stofann giætte a bak þeim þorolfe, og tynde kongur þa morgu lide sijnu, Enn er stofan tok að brenna, þa sokte elldurinn að þeim, fiell þa og margt lid þorolfs (þeira δ), þa hliop þorolfur framm og hio til beggia handa, og þurftu þeir menn lytt vð (þyrfti litt þeira manna δ) sar að binda er fyrer honum urdu, hann sokte þar að, sem (er δ) hann sa kongs merket, i þvi (þeiri δ) svipan fiell þorgils Giallande, þa er (En

² FJ eignar δ ranglega lesbrigði í 8.–9. línu á bls. 63.

³ Hér er neðanmálgrein í 426 með sömu hendi og á eyðufyllingum: þor: svar. og kvadst aungva naudungarkoste taka af konge; Eg bið Kong lofa oss utgaungu (K-texti).

er ð) Þorolfur sa það, þa leggur hann merkismann kongs í giegnum og mællte. nu gieck eg þrem fetum til skamt, þa stodu a honum bæde sverd og spiot, enn kongur veitte honum banasär og fiell hann a fætur konge, þa bad kongur hætta ad drepa menn, og sva var giort, þa liet kongur menn sijna fara ofan til skipa, og mællte vid Aulvi, taked (taki 426) þier nu Þorolf frænda ydarn og veited honum umbunad sæmileg-ann, eñ ecke skal hier ræna þviat þetta allt er min eiga.’

Handritin fjögur og Hrappseyjar-Egla hefjast á sömu orðum að loknum innskotstextanum: Kongur (Haralldur koongur H) lætur (liet H) græða –, og virðast þau samin af skrifara frumforritsins sem fyrri hluti setningarparts efst á bl. 70ra í Möðruvallabók: þa er lifvæner ero. – Í eftirritunum þremur lýkur innskotstextanum svo: eñ ecke skal hier ræna þviat þetta allt er min eiga (145). Því næst er haldið áfram eins og fyrr segir: Kongur lætur græða þa er lýffuæner eru, eñ ecke skal hier Ræna seger hann þui þetta er mitt fie (145). Hér verður því endurtekning þeirra orða kóngs að ekki skuli ræna og hefði innskotstextanum átt að ljúka næst á undan þessum ummælum kóngs.

Texti Hrappseyjar-Eglu á þessum kafla (bls. 33⁹⁻³⁴) byrjar sem tilbúningur með sautjándu aldar orðalagi, en verður síðan mjög líkur texta Ketilsbóka, nema allra síðast, þar sem aftur virðist skáldað í eyðu. Þessi tilbúningur minnir að efni og einnig að nokkru leyti að orðfæri á samsvarandi texta í sautjándu aldar gerð Egils sögu sem Árni Magnússon taldi vera verk Lærða-Gísla Jónssonar í Melrakkadal (uppskrift Sigurðar á Knör í AM 454 4to, bl. 14r-v): ‘skal mikid adgiöra, mæ ei fæst ad sefest Ydar Reide, Eg vil fæ vægd firer Boonda minn, Koongur svarar: vilie hann giefast æ vora Næd, og vera minn Underdæne, þa mæ hann lifa ef hann vill; Epter það gieck Avlver Hnúfa til Þorolfs og sagde hönnum hvørn kost Koongur giæfe hönnum, Þorolfur svarar, fir vil eg falla med Dreingskap, enn vera Koongsinns Underlæga alla mijna Lijfdaga. Seig þw Koonge, seiger Þorolfur: ad eg bidie hann ad lofa mier ad ganga wt, og veria mig med vopnum, og vit hvørt eg hef ei mann firer mig. Avlver innte Koonge Andsvør Þorolfs,⁴ Koongur mælte: berid Elld ad Stofune, þvi eg vil ei (eckj vil eg K) tijna Lide mijnu, ætla eg (+ ad K) Þorolfr mune giöra oss mikinn mann-skada (mannskada micinn K) ef hann kiemst wt. Sijdann var Eldur bor-enn ad Stofune og logade floott (skiött K), þvi tymbred var þurt og

⁴ Hér tekur við texti líkur K.

brædder Veggerner enn Næfrum þaked Ræfrid (þakt um ræfred K); Þorolfur bad menn síjna brioota upp þilid, enn er þeir nædu tymburstocknum þa tooku þeir marger eirn Stockinn sem a feingu hallded, og skutu ødrum Endanum wti Hirninguna (hirningina K) so hart ad næverner (nafarner K) hrutu af firerutann og hlupu i sundur Veggerner, so þar vard (var K) wtgængur mikill. Þorolfur gieck wt firstur, þa Þorgils Giallande, þa hver ad ødrum, tokst þa bardage og varade (var K) þad umm hrid ad Stofann gætte ad bake (ä bak K) þeim. Enn er hwn took ad brenna þo (svo, þä K) sookte Eldurinn ad þeim, fiell þa margt lid, þa sookte (hljöp K) Þorolfur framm og hioo til beggja handa og sookte þangad (+ ad K) sem merke Koongs var, i því fiell Þorgils Giallande; Enn er Þorolfur kom framm ad Skialldborginne, þa lagde hann igiegnum þann mann med Sverde er merke Koongs bar (bar firir konge K), þa mælte Þorolfur nw geck eg þrem fotum til skamt, þa stoodu a hönnum bæde Sverd og Spiot, Enn Koongur⁵ veitte hönnum banahögg, og fiell hann so davadur nidur. Koongur seiger hættum nw þessu slæge, því vier höfum feingid Sigur, talar síjdann til Avlvers Hnúfu, bijd þw hier epter, og greþra Þorolfs Lijk, og þeirra sem hier fiellu, enn græd þa sem lijft er.'

§ 14. Í 145 er eyða sem skrifarinn (Jón Gissurarson) virðist þó hafa haft grun um hvernig ætti að fylla. Þar ætti að standa 'bautasteina' (sbr. FJ bls. 66²⁰), en Jón hefur skrifað 'ēya' (= eyna, eina) á eftir lítilli eyðu sem myndi rúma 'bautarst' (eða 'bautast'). Á sama stað í 426 hefur verið eyða, en í hana er skrifað með annarri rithendi 'Bautarsteina'. Í 455 er skrifað 'Bautarsteina' með breyttri skrift, en sama bleklit og líklega sömu rithendi. Þarna kynni að hafa verið eyða í upphafi. Í JS er ekki að sjá að fyllt hafi verið eyða á þessum stað, heldur stendur þar með hendi Jóns Erlendssonar 'Bautarsteina'. Í H er prentað 'Bautasteina' (bls. 34³⁰). Í 568 I hefur málgreininni verið sleppt. Af þessu verður glöggt að orðið hefur verið torlæsilegt í frumforriti þessara texta.

Næst á eftir stendur í 145, 426, 455 og H: 'þeir létu græða síuka menn'. Og er það M-texti (FJ bls. 66²¹). Sökum skerðingar á blaði verður ekki fullyrt hér um texta í 568 á eftir 'græða'. En í JS stendur: 'þeir lietu græpa sára menn'. Má vera að það sé lagfæring Jóns Erlendssonar. Í W og δ stendur að þeir 'létu græða sár manna'.

⁵ Hér lýkur texta líkum K.

§ 15. Í 145 og 455 hefur verið skilin eftir enn ein eyða á bili sem samsvarar nokkurn veginn FJ bls. 67¹²⁻¹⁶ (frá helldr):

Konungr leit við honum ok suarar helldr stutt: „eigi mun ek þat lofa yckr. Hér skulu þið vera með mér“. Þeir bræðr gengu í brott ok aprtr til sætiss síns. Annan dag eptir sat konungr í málstufu, lét kalla þangat þá Aului bræðr.

Síðasta lína á undan eyðunni í 145 og 455 er þessi:

Kongur leyt vid honum og mællte.

Síðan kemur í 145 eftirfarandi eyðufylling með annarri hendi:

helldur stutt. Eige man eg þad leyfa yckur. hier skulu þið vera med mier. þeir geingu braut og hurfu til ruma sinna. Annan dag epter sat kongur i malstofu og liet kalla þangad þa Aulvi og Eyvind lamba og mællti. Nu skulu þið vita yckarn lut.

Hér lýkur eyðufyllingu í 145, en framhaldið er á þessa leið:

Nu skulu þið fá seiger kongur þad er þið beyddust aff mier þviat þið haffed verid hier vm hrýd med mier og vered vel sidader og Jafnann vel dugad, heffer mier til ýckar vm alla hlute vel hugnad.

Þessi kafli virðist ágríp af texta M (sbr. FJ 67¹⁶⁻²⁰):

„Nú skulu þið vita, seiger konungr, vm erendi þat er þið hófut við mik ok beidduz heimferðar. Hafi þið verit hér vm hríð með mér ok verit vel síðaðir. Hafi þit vel jafnan dugat. Hefer mér til yckar aller hluter vel hugnat.“

Í 426 og JS – og að því er virðist í 568 – er á því bili sem samsvarar eyðu í 145 og 455 samskonar texti og eyðufyllingin í 145. Þessi texti ber nokkurn svip af δ, þó að mismunur sé einnig glöggur. Texti í δ er á þessa leið (hefst litlu fyrr og endar nokkru síðar en eyðufyllingin):

konungr mælti til hans oc helldr stutt. Eige man ek þat leyfa ykr. her skolo þitt vera med mer. þeir gengo ibrott oc aprtr til rvms sins. Annan dag eptir satt konungr i malstofu oc létt kalla þangat þa aulvi bredrna. konungr mælti. Nv skolo þit vita yckarn lvt. It hafit verit með oss vm rið vel síðaðir. hefir mer til yckar vel hvgnat . . .

Fyrst verða fyrir tvö lítil frávik, þar sem í δ stendur ‘ibrott oc aprtr’ hafa

145 og JS og 426 'braut og hurfu'. Í δ stendur 'til rvms sins', þar sem í hinum þremur stendur 'til ruma sinna'. Í síðara tilfellinu er þó samkvæmnin merkari en mismunurinn, því að í öðrum textum (M, K og H) stendur 'sætis' í st. 'rvms' ('ruma').

Skyldleikinn við δ verður ótvíræður í framhaldinu, þar sem JS og 426 halda áfram með texta samhljóða δ þó að ekki virðist hafa verið þörf á því samkvæmt afmörkun eyðunnar í 145 og 455. Framhaldið er þetta samkvæmt JS (og 426):

Nu skulut þid vita ykkarn lut, jt hafed vered med oss um rid vel sidader. hefur mer til ykkar vel þokknaz.

Eina afbrigðið er orðið 'þokknaz', þar sem δ hefur 'hvgnat' og er þar reyndar í samræmi við M og önnur eftirrit M-texta (568 hefur að vísu 'hugnnast'). 'þokknaz' verður því að teljast frávik í því forriti sem JS og 426 eru frá runnin. Það er og athyglisvert að orðmyndin 'jt' er einstök hér í JS og stafsetningin 'lvt' og 'rid' mun sjaldgæf þar, ef ekki einstök (sbr. 'hríd' á sömu blaðsíðu, 6. línu a.o.) Í δ eru sömu orð skrifuð 'It' og 'lvt' og 'rið'.

Pá er og ljóst að í eyðufyllingu í 145 hefur verið tekið upp einni setningu of mikið. Lokasetningunni er ofaukið, þar eð hún samsvarar upphafssetningu eftir eyðu, þó að orðin séu allt önnur. Og upphafssetning eftir eyðu í 145 og 455 er samhljóða í öllum þeim uppskriftum sem hér um ræðir ættuðum frá M, – nema auðvitað JS og 426 –, þó að sú setning verði nú ei fundin í M smkv. lestri FJ (og GM): 'Nu skulu þid fá seiger kongur þad er þid beyddust' (145, en hin 'beidist') 'aff mier' (145, 455, 568 og H).

Ræða konungs eftir eyðuna hefur verið tekin upp hér fyrir framan smkv. 145 og er hún samhljóða í 455, 568 og H, nema þeir hafa sem áður er getið 'beidist' (í st. 'beyddust') og auk þess hefur H 'dugandi' í st. 'dugad', og að vísu er 568 stytur texti. En hinn sameiginlegi texti virðist vera runninn frá M, þó að hann sé vissulega ófullkominn, þar eð M hefur enn verið torlesin.

Þess var getið hér á undan að texti í 568 á því bili sem svarar til eyðunnar í 145 og 455 virtist vera sams konar texti og eyðufyllingin í 145 og samsvarandi texti í JS og 426 og því skyldur δ . Sú skoðun styðst við orðin 'aptur til rums syns' sem eru samhljóða δ . Varla er mark takandi á því að í 568 er bætt við orðunum 'med hird sinni' þar sem sagt hefur verið að kóngur sæti í málstofu. Enginn annar texti hefur þessi orð. En

af því að sjón er sögu ríkari skal hér taka upp kafla úr 568 sambærilegan við þann sem tekinn hefur verið upp úr 145 annars vegar og δ hins vegar:

kongur leit við honum og m. til hans helldur stutt [ei (?) man eg það leyfa] yckur, hier skulu þid vera med mier. þeir geingu þa aptur til rums syns. Ann[an dag epter] sat kongur i málstofu med hird sinni, og liet þangat kalla þa m̄ (?) olver og [Eyvind]. Nu skulu þid fæ seigir kongr það þid beidist af mier, þvíat þid haft (svo) verit vel sidadir. Og Jafnann vel dugat. hefmier (svo) ad yckur vel hugnast.

Fyrirnefnd viðbót í 568 'með hird sinni' hefur getað komið eins og af sjálfu sér úr þenna heldur hirðulauss skrifara, þó að hann virðist annars yfirleitt stytta textann. Framhaldið – frá 'Nu skulu þid fæ' – er augljóslega sami texti og tekur við eftir eyðuna í 145 og 455 og eru þar úrfellingar af því tagi sem einkennir texta í 568.

H er sér um texta á sama bili og eyðan er í 145 og 455. Texti H er á þessa leið:

Koongur leit við hönnum og mællte reiduglega: þid skulut samt, vera kirrer i hird minne og þiggia sømu koste og ædur höfðud, þeir geingu aptur til sijns sætes, og svørudu avngvu. Annan dag seiger Koongur við þæ, Nw skulu þid fæ seiger Koongur, það er þid beidiz af mier, þvíad þid hafid verid hier um hrijd med mier og verid vel sidader, og jafnann vel dugandi, hefur mier til yckar um alla lute jafn vel hugnad (Hrappseyjar-Egla, bls. 35).

Það er athyglisvert að í þeim texta H sem samsvarar títt nefndri eyðufyllingu, verður vart svíps með orðalagi á sambærilegum stað í Eglu Lærða-Gísla. Þar byrjar ræða kóns svo:

(Enn er köngur heirde þetta, m. hann) Ølver skal samt vera med hyrd minne . . . (AM 454 4to, bl. 15v).

Og í H segir kóngur: 'þid skulut samt vera kirrer i hird minne . . .'.

Að öðru leyti gæti texti H á þessu bili verið tilbúningur skrifara, nema e.t.v. orðin 'aptur til sijns sætes' sem samsvara texta M: 'aptr til sætiss síns' (sem reyndar er samhljóða í Ketilsbókum). Framhaldstextinn er hins vegar nær eins og texti í 145 og 455 á eftir eyðunni.

Niðurstaðan virðist sú að í sameiginlegu forriti allra þessara texta

hafi verið skilin eftir eyða sem samsvarar eyðunni í 145 og 455. Í milli-lið þessa forrits og JS og 426 hefur eyðan verið fyllt með texta líkum δ og þá viljandi eða óvart tekinn upp meiri texti en nauðsyn krafði. Sams konar aukatexti hefur verið notaður til að fylla eyðuna í 145 og einni málsgrein bætt við um fram þörf. Loks hefur texti af sama tagi enn verið notaður til að fylla eyðu í 568 eða forriti þess, en þar hefur ekki neitt verið tekið upp um fram eyðufyllingu. Þessi þrefalda notkun sams konar eyðufyllingartexta er ekki undarleg, þegar þess er gætt að W-texti Eglu hefur verið víða til eins og margvísleg brot af honum sanna.

§ 16. Rétt á eftir bregður fyrir orðalagi í JS, 145, 426, 455 og H sem enn einu sinni sannar uppruna þessara texta allra frá sameiginlegu frumforriti. Kóngur segir um Ölvi samkvæmt FJ bls. 68¹: ‘Vil ek hann eigi lausan láta . . .’ (Enn læsilegt í M). Og sama stendur í útg. GM. En í áður nefndum fimm textum er þetta orðað svo: ‘vil ek hann ekki (ei JS) missa né lausan láta.’ Hér er 568 skert: ‘vil eg hann ei l . . .’, en síðasti stafur bendir til að þessi texti hafi hér verið líkur M.

§ 17. Þess er að geta að næst á undan umræddri eyðu í 145 og 455 (sbr. § 15) og samsvarandi texta í JS, 426 og H, greinist orðalag á þann hátt að næst á eftir ‘Þórólf’ (sbr. FJ bls. 67¹¹) stendur ‘því hann var frændi okkar’ í 455, JS, 426 og H, og ‘hann var frændi ockar’ (upphaf skert) í 568, en ‘frænda vorn’ í 145 og δ og W, og ‘frænda ockarn’ í M samkvæmt FJ bls. 67¹¹⁻¹² og GM bls. 95 (greina má daufar leifar af ‘ockarn’ á ljósmynd af bl. 70rb, efstu línu). Ölvir talar hér fyrir munn tveggja, og í Möðruvallabók og í W segir hann ‘vit’ o.s.frv., en í δ stendur ‘ver’ o.s.frv., og í 145 fyrst ‘vier’, en síðan ‘ockur’, ‘ockura’, ‘víd’ og loks ‘vorn’.

Hafi skrifari 145 hér haft hliðsjón af δ eða náskyldum texta, þá gegnir furðu að hann skyldi ekki fylla eftir því eyður forrits síns. Hér verður því e.t.v. að gera ráð fyrir tilviljun.

§ 18. Á einum stað er augljóst að skrifari frumforrits þessara sex texta, JS, 145, 426, 455, 568 og H, hefur breytt auðlesnu orði Möðruvallabókar að geðþótta sínum. Skallagrímur kemur til föður síns, þá er hann hefur lagst í rekkju af harmi og elli eftir lát Þórólfs, ‘bað hann hressa sik, sagði at allt var annat athæfilegra en þat at auuirðaz ok leggi az í kaur’ (bl. 70vb, FJ bls. 72⁹). Í nefndum sex textum stendur hér ‘gráta’ í stað ‘auuirðaz’. Í 568 stendur reyndar ‘ohæfilegra’ í st. ‘athæfilegra’. Orðalagi er og breytt að öðru leyti og vísa Kveldúlfs felld niður í þessu handriti (sbr. § 19).

§ 19. Fyrsta vísa Egils sögu er lögð í munn Kveldúlfi eftir fall Þórólfs sonar hans. Allmikill munur er hér á textum í JS og 426 annars vegar og í H og 145 og 455 hins vegar. Í JS og 426 hefur vísan flest einkenni δ -texta, en hinir textarnir þrír hafa M-texta. Þó hafa þau öll fimm lesbrigðið 'þórs' í upphafi 6. vísuorðs, þar sem M virðist hafa 'þars' eins og W. Í δ stendur 'þors'.

§ 20. Í 27. kap. (FJ bls. 88⁷) hefur föðurnafn Gríms hins háleyska fallið niður í frumforritinu. Í M stendur hér: 'Grímr het maðr son þoris ketils .s. kiolfara.' Svo er að sjá sem 'ketils .s.' hafi verið lesið 'ketilssonar' (eins og rétt er) í nefndri uppskrift, þrátt fyrir niðurfellingu 'þoris', því að svo er prentað í H: 'Grímur hiet maður son Ketilssonar Kiolfara.' Má merkilegt heita að ekki skyldi gerð leiðréttingartilraun. Í 455 er samhljóða texti, en að vísu lagfærður með punkti á eftir 'Ketils', svo að textinn verður ekki fráleitur. Sams konar texti er í 568: 'sonr Kietells sonar Kialfara.' Í JS og 426 er orðalagi breytt til lagfæringar og aukið inn lýsingarorðinu 'háleyskur' í samræmi við viðurnefni Gríms, sem getið er síðar, 'inn háleyski': 'Grimur hiet maður Haleyskur Kietilssonur Kialfara'. 'Kietilssonur' ber með sér að það er leiðrétting í stað 'Ketilssonar', þar eð 'Ketilsson' hefði verið í meira samræmi við málvenju. Leiðrétting hefur þó tekist einna best í 145: 'Grýmur hiet maður son Kietelz Kiolfara'.

§ 21. Í Möðruvallabók endar bl. 72vb á 'þorir þurs bio a', en næsta blað (73ra) hefst á 'stauðum'. Hefur fyrri liður bæjarnafnsins fallið niður við blaðsíðuskriptin. Í H og í 145 og 455 stendur hér: 'Þorer þuss bioo ad Støðum' (stafs. H). Í JS og 426 er textinn lagfærður og skrifað 'Þursstøðum'. Í 568 hefur textinn og verið lagfærður: 'Þorir biø æ Þorustøðum'. Leiðréttingin í JS og 426 kann að vera tilgáta manns sem hefur þekkt til á þessum slóðum, þar eð Þursstaðir eru þar enn með því nafni, en kynni einnig að vera ályktun dregin af viðurnefni Þóris. Umbótin í 568 mun hafa stuðst við nafn Þóris, þó að þá hefði fremur mátt vænta að bærinn hefði verið nefndur Þórisstaðir.

§ 22. Í Möðruvallabók, bl. 73ra, segir frá búskap Skallagríms, þar á meðal nýtingu hlunninda: 'hualakuamur voro þa ok miklar. ok skiota matti sem villdi. allt var þat þa kyrt i veiðistöð. er þat var ouant manni' (= FJ bls. 93⁸⁻¹⁰). Þetta stendur allt skýrum stöfum í handritinu, en engu að síður hefur parturinn 'allt - veiðistöð' brenglast furðulega, nema ætlunin hafi verið að stytta. Í H stendur hér í stað þessara orða: 'þar edstood', og verður að gera ráð fyrir prentvillu í stað 'þar ed

stood' eins og stendur í JS, 426 og 455. En í 145 er breyting: 'þar madur stood'. Í 568 vantar þetta efni og meira til sökum skerðingar á blaði.

§ 23. Litlu neðar í sama dálki Möðruvallabókar (= FJ bls. 93¹⁹) segir um Sigmund heimamann Skallagríms: 'Hann bio þar er kallat var a asmundar stodum'. Punktur er undir 'as' í 'asmundar' og fyrir ofan forsetninguna 'a' og 'a' fremst í 'asmundar' er skrifað 'sig' (óvíst hvort leiðréttingin er með hendi bókarstjóra, en þó vafalaust mun eldri en sautjándualdaruppskriftir textans). Textunum sex ber ekki saman um þetta bæjarnafn. Í H er prentað 'Asmundarstodum', en í hinum stendur 'Sigmundarstodum'. Skýringin á þessu ósamræmi milli H og hinna textanna fimm kynni að vera sú að í frumforriti þeirra allra hafi verið skrifað nákvæmlega eins og í Möðruvallabók, þ.e. 'a asmundarstodum' með 'sig' fyrir ofan 'a a', en síðari skrifarar hafi valið á milli. Mætti þá og virðast sennilegt að sú venja Egluhöfundar að láta heimamenn Skallagríms og förunauta setjast að á jörðum samnefndum sér hefði getað styrkt eftirritara í þeirri skoðun að 'á Sigmundarstöðum' væri rétta nafnið. Þess má geta að kaflann um Odd og Sigmund vantar í W og δ. Og setningarnar um bústaði Sigmundar eru ekki í K.

§ 24. Á bl. 73va í Möðruvallabók segir m.a. frá járnsmíði Skallagríms, og að hann léti gera smíðu í Raufarnesi, 'þotti honum skogar þar fiarlægir.' Hér vantar augljóslega neitun ('þar var skamt til skogar' stendur í W og δ og K). Í Hrapseyjar-Eglu hefur verið gjörð leiðrétting: 'þotti hönnum Skoogar þar nælæger' (bls. 49 neðst). Og í JS og 426 er leiðrétt á annan veg: 'þotti honum skögar þar ei fiarlægir'. En í 455 er óbreyttur M-texti: 'þötti hönnum skogar þar fiarlæger', – og í 145 er aðeins vikið við orðaröð: 'þötte honum þar skogar fiarlæger'. Hér er auðsætt að sameiginlegt frumforrit hefur haft þetta óbreytt eftir Möðruvallabók. (Sbr. FJ bls. 97⁶). Texti er skertur í 568.

§ 25. Vísa Skallagríms um járnsmíði kemur hér rétt á eftir (bl. 73va–b = FJ bls. 98). Í þessari vísu hafa JS og 426 þrjú lesbrigði í samræmi við W og δ og ε og enn eitt af sama tagi og W og δ. Hins vegar hafa H og 145, 455 og 568 annan texta og sumpart líkara M, en þó með miklum afbökunum. Tvö síðustu vísuorðin vantar reyndar í 145, 455 og 568. Óvíst er að þetta sýni sérstök tengsl milli þessara þriggja texta. Mætti vera að þau geymdu hér texta frumforrits. Þess er að gæta að tvö síðustu vísuorðin í H minna nokkuð á ε og K. Fyrsta orð í sjöunda vísuorði er 'hítu' í H, 'hetu' í ε og 'h'u' í K ('heitu' M, 'heiter' W og δ). Seinasta orð vísuorðsins er 'bitra' í H, en 'kýttra' í ε ('kytur' M, W og

ð). Áttunda vísuorð hefst á 'hreggum' í H, 'hrek vm' í ε ('hregs vind' M og W, 'hregs vnd' ð).

§ 26. Fyrsta vísa Egils samkvæmt sögunni er á bl. 74ra í Möðruvallabók (= FJ bls. 101) og er vel læsileg. Vísuna vantar í 568. Í H og í 455 er þessi texti varðveittur óbrennlaður að heita má. Undantekning er 8. vo., sem er þannig í M: 'linz oðar smið finna'. Í H og í 455 stendur: 'Linnz eidar mier finna', og í 145: 'Línseydar mier finna'. Annars er hér sami texti í 145 og í H og 455, nema afbakanir eru fleiri: Í 5. vo. hefur 'þægir' orðið 'sær' og í 7. vo. hefur 'liosundinna' orðið 'Liodsmid-inna'. Í JS og í 426 eru a.m.k. tvær lagfæringar í samræmi við ð, en þeim ber þó ekki saman um 3. vo. Í M stendur: 'hann var ek fuss at finna'. Í stað 'var' stendur 'em' í JS (og í ð), en í 426 stendur 'einn var'.

§ 27. Önnur vísa Egils er litlu neðar í sama dálki Möðruvallabókar (bl. 74ra, FJ bls. 101–102) og einnig auðlesin. Vísuna vantar í 568. Í H og hinum handritunum fjórum er M-texti lítt aflagaður. Í 145 og 455 og H stendur hér 'saragagls' í stað 'sargagls' í 2. vo., en í JS stendur 'Sardags' og er það lesbrigði í samræmi við W og ð, og í 426 stendur 'saradags'. Í 145 virðist standa 'brunrotar' í 4. vo. í st. 'brimrotar'. Hins vegar hefur 145 varðveitt M-orðmyndina 'beck fidurs', þar sem hin handritin og H hafa 'beckfidris'. (M-orðmyndin 'beck fiðrs' er reyndar afbökun í st. bekkfiðurs' eins og skrifað er í ð og ε og auk þess í W með leiðréttingu). Lesbrigði Jóns Gissurarsonar (þ.e. í 145) 'fidurs' kynni að vera lagfæring hans í st. 'fidris', þar eð honum hafi þótt 'fidurs' skiljanlegra.

§ 28. Nú er komið að fyrri eyðunni í Eglu-texta Möðruvallabókar, þar sem blað vantar í bókina á eftir bl. 77, sem endar á orðunum 'þa tok at liða at ałui' (sjá FJ bls. 135⁶ og SN bls. 109₅). Hér er prentaður texti úr JS 28 fol. með lesbrigðum úr hinum textunum fimm, Hrapps-eyjar-Eglu, AM 145 4to, 426 fol. og 455 4to auk 568 4to II sem nú hefur tekið við af 568 4to I (sbr. kaflann 'Helstu niðurstöður', 7. grein). Um leið er gefinn gaumur að sambærilegum lesbrigðum í W, ð auk K.

Texti úr JS ásamt lesbrigðum úr H og úr hinum handritunum fjórum er prentaður hér á eftir á bls. 28 o. áfr.

§ 29. Á bl. 81rab í Möðruvallabók stendur: 'siðan / ver settüz' (sbr. FJ bls. 165¹⁸). Í JS er síðasta orðið skrifað 'sættunst' og 'sættüst' í 145, 426 og 455. Hér er 568 samhljóða M. En í H stendur: 'sijðann vier sett-

um grid' og K er hér nær samhljóða H, enda verður þess víða vart að H dregur dóm af K.

§ 30. 19. vísa Egils sögu samkvæmt Möðruvallabók stendur á sínum stað í H og í eftirritunum öllum nema 455. Í 455 standa vissulega á réttum stað orðin 'Og þa qvad E. v.', en ekki hefur vísunni verið ætlað neitt rúm og á spássíu stendur með hendi skrifarans: '(öskilin)'. Ekki hefur skrifarinn átt við að hann skildi ekki skrift forrits síns, heldur hitt að vísan væri torskilin og ekki ómaksins vert að skrifa hana af þeim sökum. Víst er að vísan er ekki auðskilin, en ekki hafa aðrir skrifarar þeirra eftirrita sem hér um ræðir sett slíkt fyrir sig.

Þessi vísa er á bl. 82va í Möðruvallabók (með hendi vísaskrifara sögunnar í þeirri bók) og er nú torlesin að sumu leyti, bæði með dökkum flekk og máðum blettum. Þó virðast FJ og GM báðir hafa getað lesið allt, en ber ei algjörlega saman. Finnur getur þess reyndar tvisvar að stafir séu ógreinilegir. Texti í H og í uppskriftunum fjórum ber vitni um sameiginlegan uppruna frá einu forriti, en JS og 426 hafa þó hér sem víðar sameiginleg lesbrigði gegn hinum.

Vísan er á þessa leið í textunum fimm (tekin upp eftir 145 og með lesbrigðum úr hinum fjórum):

Huarmtangar lætur hanga
hrýmuirgilz mier Brýniu
hadde ä hauke trodnum
heidis vinga Meide
Ritmeidis knä ec Reyde
Ræde gunnuala Brædur
gelgiuseil æ Galga
geitnædur Loptz neýtis.

hrýmuirgilz] Hrin- H; hrynmirgils JS, 426. vinga] vindga H.
Galga] Gialga 568. geitnædur] geitvedur H, 568; gietuedur JS, 426.

Vísutexti Möðruvallabókar er þessi, og eru óvissir stafir á milli [] og þá stuðst við lestur Finns (fjólublátt lampaljós reyndist ekki koma að gagni):

Hvarmtánger lætr hanga
hrym vir / [gi]ls mer [br]yníu
[h]a[ðr] a hauki troðnum
heiðis / un[ga] m[ei]ði

[r]ytm[ei]ðis kna ek reiði
 ræðer gunn / vala bræ[ðir]
 [gelgiu seið] a galga
 geirueðrs / lo[fi] at m[eira].

Finnur tekur fram í Skjaldedigtn. A I bls. 51 að 'seið' í 7. vo. sé ógreini-
 legt. Í W er vísan á þessa leið:

Hvarmtangar lætr hanga
 hrum virgils mer bryniu
 hauðr a auki trodnum
 heiðis unga meiði
 ryð meiðiss kna ek reiða
 roðir gun vala broðir
 gelgio sel a galga
 geirueðrs lofi meira.

Í K (AM 453 og 462 4to):

Hvarm tänga lætur hänga
 hrÿn virgils mier briniu
 haudr af hauka triönum
 heidir unga meidir
 rÿt meide knä eg rÿda
 rædr gunnvala bræder
 gelgis skil ä gälga
 geir vedurz lofe at meira.

hrÿn] hrÿn 462. rædr] rædur 462.

Og í η (í AM 162 A fol.)⁶:

Hwartangar lætur hanga
 hrunnuirgils mer bryniu
 haudur æ hauke trodnum
 heidis vínga meide

⁶ η er textabrot frá 15. öld; virðist vera blandaður texti; sbr. grein Jóns Helgasonar í Nordælu, bls. 112.

ryd mædis knæ ek reida
 rædur gunnuala brædis
 gelgiu seil æ galga
 geír wedr lofi ath meíra.

Þess er áður getið til að skrifari sögunnar í 455, Helgi Grímsson, hafi látið hjá líða að skrifa þessa vísu sökum þess að hann hafi talið hana óskiljanlega (sbr. 'öskilin') á spássíu). Þá mætti ætla að vísutextinn í hinum handritunum fjórum og í Hrappseyjar-Eglu væri runninn frá frumforritinu, sem hefði haft hann eftir Möðruvallabók, en að vísu nokkuð brenglaðan vegna þess hvað vísan hefur þá þegar verið torlesin. Ekki væri líklegt að skrifari frumforritsins hefði sótt vísuna í annað handrit, því að hann hefur verið vanur að skilja eftir eyðu þar sem Möðruvallabók var að ráði vandlesin. Mátt hefði vænta eyðu í öðrum eftirritum sögunnar, ef svo hefði verið hér í forritinu, og hefur þegar verið getið ýmissa tilfella af því tagi.

Í vísutexta Möðruvallabókar eru reyndar tvö lesbrigði sem myndu girða fyrir að vísutextinn í 145 og hinum eftirritunum auk Hrappseyjar-Eglu gæti verið þaðan runninn, ef víst væri að þau væru rétt lesin í útgáfu FJ. En á því leikur vafi í báðum tilfellum. Fjórða vo. hefst á 'heiðis' sem er auðlesið seinast í línu í handritinu (sjá bl. 82va, 29. línu). En afgangur vísuorðsins í upphafi næstu línu er mjög máður, einkum fyrra orðið, sem sýnist þó byrja á 'un', og bæði FJ og GM hafa lesið 'unga', og svo er skrifað í W og K. En η hefur hér 'vínga' og sama stendur í 145 og hinum eftirritunum, en 'vindga' í H. Augljóst er að 'vinga' eða 'vindga' er eina rétta orðið á þessum stað (sbr. 'vindga meiði' Hávamál 138).

Í Möðruvallabók er svo háttað að nú verður ekki greint nema 'un' eins og fyrr er getið af orðinu á undan 'meiði', þótt bæði FJ og GM hafi þótt geta lesið 'unga'. Næst á eftir 'un' má greina leifar af 'g', en alls óvíst er um næsta staf þar á eftir. Sá kostur hefur verið athugaður að 'un' gæti verið 'ui' og fyrri liður af 'n', en samkvæmt samanburði við stafagerð sama skrifara virtist varla rúm fyrir þetta á undan 'g'. Því er líklegt að þar hafi staðið 'unga' eins og þeir FJ og GM hafa lesið en 'vinga' eða 'vindga'.

Síðara lesbrigði sem athuga þarf í þessu sambandi, er 'seið' í 7. vo. í texta Möðruvallabókar samkvæmt lestri Finns, en GM tekur fram að orðið sé máð og prentar 'seil' í samræmi við eftirrit. Skemmst er af að

segja að nú eru allir stafir orðsins óskýrir, og eins og fyrr er sagt hefur Finnur getið þess í Skjaldedigtningin að orðið sé ógreinilegt. Þessi lestur Finns verður að teljast ótraustur, enda nýtur hann einskis stuðnings í öðrum handritum. 'gelgiuseil' kann að vera réttlesinn M-texti í eftirritunum.

Niðurstaðan er sú að uppruni vísutextans í eftirritunum fjórum og H verði að teljast óviss svo framarlega sem lesbrigðið 'unga' er rétt lesið í 4. vo. í texta Möðruvallabókar. Hins vegar er athyglisvert að Ásgeir Jónsson hefur lesið 'vinga' þegar hann skrifaði Eglu-texta eftir Möðruvallabók snemma á 18. öld. Hann skrifar 'gelgfú feit' í 7. vo.

Af sambærilegum textum er vísutextinn í η líkastur texta eftirritanna fjögurra og H. Þar eru bæði lesbrigðin 'vinga' og 'seil'. Hins vegar er fyrsta orð vísunnar í η einstakt, 'Hwartangar', þar sem eftirritin og H hafa 'Huarmtangar' eins og W og K (að vísu – 'tänga' í K).

§ 31. Á bl. 83vb í Möðruvallabók stendur: 'anundr s. þa snellt miog' (sbr. FJ bls. 186⁷). 'snellt' er einnig skrifað í 145, 455 og 568, en í JS og 426 stendur 'svellt'. Í H er hins vegar lesbrigðið 'geistur', og í K stendur 'geistr' og 'geystr' í W (þar er og annað orðalag).

§ 32. Næst á eftir bl. 83 í Möðruvallabók vantar enn blað í texta Egils sögu (sbr. FJ bls. 187²⁴–195⁹). Bl. 83vb endar á orðunum 'or sygna fylki .xij.' Texti sem nemur eyðunni er prentaður hér á eftir og er farið eftir texta í JS með orðamun úr Hrappseyjar-Eglu og úr hinum eftirritunum fjórum. Jafnframt verður getið lesbrigða í θ, W og K, þar sem þau skipta máli.

Textinn ásamt lesbrigðum hinna handritanna og H er prentaður í lok þessa kafla á eftir texta fyrra týnda blaðsins, bls. 35 o. áfr.

§ 33. Efst á bl. 91vb í Möðruvallabók er torlesinn stuttur kafli (raunar ekki sá eini í þessum dálki) sem samsvarar síðustu línum í 70. kap. í útgáfu FJ. Þeir FJ og GM hafa hér samhljóða texta og að því er virðist rétt lesinn. En í þeim sex textum sem hér um ræðir er allfrábrugðinn texti af einni rót runninn, en skiptist þó í tvo flokka. Í Hrappseyjar-Eglu bls. 140–141 stendur eftirfarandi: 'Ønundur Sioone og þeir nockrer menn hanns høfdu vopnast, og farid wt til Siooar ad sia skip þeirra og annan varnad, Þeir høfdu sett epter nockra menn til vardveisln (svo): Pootti þeir Ønundi lidliett ad sia, Koongsmenn lata nw Oduliga um ferdina, og villdu ecki bijda'. Nær samhljóða texti er í 455 og samskonar í 145, þó að sumu sé lítið eitt vikið við eins og víða í þeim texta. 145 er þó samhljóða H að einu leyti gagnvart hinum: 'lid-

liett' í st. 'lidliettir'. Í 568 eru felld niður orðin 'vopnast og'. Texti í JS og 426 er hér og af sama toga spunninn, en þar er einstakt orðalag: 'varning. Þesser' í st. 'varnad. Þeir'. Í Möðruvallabók má greina 'varnat'.

§ 34. Nefna má dæmi þess að 455 og 568 hafi ein nákvæmlega réttan M-texta: 'Þorst. var og ecki við hann ástudigt'. Þetta er óvenjulegt orðalag og FJ hefur lesið: 'Þorsteinn var ok ecki við hann ástúðigr' (FJ bls. 293⁶). Nafn Þorsteins er skammstafað í Möðruvallabók svo að fallið sést ekki (sbr. bl. 95vb 3. l. a. n.). Jón Helgason hefur leiðrétt þennan lestur Finns og gjörir ráð fyrir að nafnið eigi að vera í þágufalli: 'Þorsteini var ok ecki við hann ástúðigt' (Bibl. Arnam. XX, Opuscula I, bls. 353–4). Í 145 er lýsingarorðið skrifað 'ástudugt' en nafnið haft í nefnifalli. Í H hefur lýsingarorðinu verið breytt, en hvorugkyni samt haldið: 'ástwdligt', – og nafnið er í nefnifalli. En í 426 stendur 'ástúðligur' og í JS 'astudlegur' og nafnið auðvitað í nefnifalli. Auðsætt er að 455 og 568 hafa hér varðveitt rithátt og orðalag frumforrits textanna sex sem hér um ræðir. Í öllum hinum hefur 'Þorst.' eða 'Þst.' verið lesið sem 'Þorsteinn', þó að tvö hafi haldið hvorugkynsmynd lýsingarorðsins. Aðeins í forriti að JS og 426 hefur kyn lýsingarorðsins verið samræmt nafnorðinu. Fyrrgreint dæmi nægir þó ekki til að sanna sérstakan skyldleika með 455 og 568.

§ 35. Í vísunni 'Áttak erfínytja' (57. er. í útg. FJ, 55. er. í útg. SN) er ritvilla í Möðruvallabók, 'varna' í lok 5. vo. (sbr. bl. 96ra), þar sem ef-laust ætti að standa 'vatna'. Þessi ritvilla hefur hvað eftir annað verið endurtekin í eftirritum Möðruvallabókar. Hins vegar hafa Finnur Jónsson og Sigurður Nordal báðir leiðrétt villuna í útgáfum sínum af Egils sögu með tilvísun til að í K standi 'vata'. Það lesbrigði er að finna í öðru eftirriti séra Ketils, AM 453 4to, en í hinu, AM 462 4to, stendur 'vatna' (skrifað 'vat^a').

§ 36. Bls. 174⁵–175³⁰ í Hrappseyjar-Eglu er K-texti. Í H bls. 175⁸⁻⁹ stendur 'þæ ríjda þeir Þorsteirn id nedra um gótuna, og inn um til Siäfar', og er þetta samhljóða K-texta í AM 462 4to, en í hinum K-textanum (453) stendur 'þæ ridu þeir Þorst. it nedra um gótuna, og inn til siäfar'. Hins vegar ber H-texta saman við K-texta í 453 á öðrum stað þar sem ósamræmi er með K-textunum tveim. Þetta er á bls. 175²⁰ í H: 'Enn um daginn efter sende Þorsteirn Hwskarl sinn þess erindis til Steinars ad hann færde bwstad sinn'. Þetta er orðrétt eins í 453, en í 462 er sleppt orðunum 'til Steinars'.

§ 37. Hrappseyjar-Egla heldur nú enn áfram með Möðruvallabókar-texta um sinn uns lokið er síðustu vísu Egils í sögunni, bls. 177⁹ (= FJ bls. 318⁴ og SN bls. 296¹³). Í þessum Möðruvallabókartexta Hrappseyjar-Eglu bregður tvisvar fyrir orðalagi sem er líkara K en M. Í M stendur 'ok drap fæti' (= FJ bls. 316⁸), en í H (bls. 176¹⁴⁻¹⁵) og í K (462) 'ad hann drap vid fæti sijnum'. Í hinn textann (453) vantar 'ad'. Í vísu rétt á eftir stendur 'vafallr' fremst í 2. vo. í M, en 'vá fullur' í H og 'va fullr' í báðum K-textum.

§ 38. Úr þessu (að lokinni síðustu vísu Egils) er óblandaður K-texti í Hrappseyjar-Eglu til söguloka. Undir lokin hefur K-texti í 453 eina setningu um fram hinn K-textann í 462 og H: 'þad var sundrleitt miðg'. Koma þau orð heim við texta Möðruvallabókar, nema þar vantar að vísu síðasta orðið (og þrjú sem á eftir fara að auki), sbr. FJ bls. 321¹⁹⁻²⁰. Í Möðruvallabók lýkur Egils sögu neðst á bl. 99rb; bl. 99r er mestallt mjög torlesið.

2. TEXTI AF TÝNDUM BLÖÐUM MÖÐRUVALLABÓKAR

A

Fyrri eyðufylling samkvæmt JS 28 fol. ásamt lesbrigðum hinna textanna

- ok stod þa Eigill upp ok leiddi hann til dýranna. Eigill kastapi hanz hofpi a øxl sier og hiellt a sverdinu vnder skikkiunne. <Enn er þeir komu at dýrum> þa gieck Bardur epter Eigle med horn fullt ok bad Aulver drecka <Velfarar minne sitt, ädr hann geinge üt>. Eigill stod j dyrunum, <tök vid oc drack> ok kuad vísu. Auluar mig þat er Aulvi, aul giorer mik fölvann, atgeira liet ek ira, iring vm gram skyran, aulldungis kann alla oddskys fyrer bernistu, rigna getur at regni, regnbiodur haers þegna. <'al: Aul bar mig þeir aulbe, aul giörir mig faulfann, ödgeira læt eg ýra, yrings af mier stýra, aulldungis kanntu illa, odd skýs fyrer þier vijsa, rigna geir at regne, regnbiodr Härs þegna'>. Eigill kastapi þegar nidur hörninu ok greip sverdit ok bræ. myrkt var ordit j stofunne. Eigill lagde sverdinu at Barde midium so blodrefellinn giekk ut vm bakit. Fiell Bardur niþur daudur. en blod hliop vt vr undinne. Þa fiell Aulver ok gaus spyia vr honum. Eigill hliop vt vm forstofu dyrnar,

enn nyþa myrkur var ute. tok Eigill þegar a ræas af bænum. geingu
 menn ut vr stofunne ok sau at þeir voru fallner baþer Aulver oc Bard-
 3 ur, ok hugðu menn fyrst at huor þeirra munde hafa veiged annann.
 Enn af þui at dymt var liet kongur bera til liös, ok sa þa huad tidt var
 6 vm Aulver at hann la þar j spyiu sinne j ovite, enn Bardur^r daudur oc
 flat j blode hanz allt gölf. þa spurde kongur huar sa hinn mikli madur
 var er mest hafþe drukkit vm kvellidit? Menn sogðu at hann gieck
 9 framm fyrer Aulver. Leited at honum ok läted hann koma til min. Siþ-
 an var hanz leited vm bæenn oc fanst hann hvorgi. Enn er þeir komu j
 elldhus þat er þeir Aulver hofðu matast vm kvellidit þa lau þar marger
 12 förunautar Aulvers. enn sumer lau ut under husveggium. kongs menn
 spurðu huort Eigill hefþi þar komit? þeim var sagt hann hefþi hlaupit
 þar inn ok teket ofann vopn sín, ok geingit vt siþan. þeir föru inn j
 stofu oc sogðu kongi allt þetta. kongur bad menn sina fara sem huatazt
 15 oc taka skip aull er voru j eyne. EN a morgun sem liost er skal ransaka
 eýna.

XLV. Capitule

18 Eigill för vm nottina ok leitapi þar til er skipinn voru. Enn huar sem
 hann kom til strandar þa voru þar allstadar menn fyrer. For hann svo
 nott þa alla at hann fiekk ecke skip. EN er dagade ok lysa tok þa var
 21 hann staddur a nese nockru. hann sa þa eý aþra, oc var þar sund i mille
 furþuliga längt. Pat var ræd hanz at taka hialmin ok sverdit. kesiuna
 bræt hann af skapti ok skaut skaptinu a siö vt, enn vopninn batt hann i
 24 bagga j ýferhöfn sinne, ok batt suo mille herþa sier. siþan gieck hann a
 sund, ok syndti til eyarinnar. er þat ekce mikit lannd, enn gras ok viþa
 skogar runnar. Fienadur var þar stormikill ok margur af nautum oc
 27 saudumm sem kongur hafþe til bvs síns j Atley. Enn er Eigill kom j
 eyna þa vatt hann siö vr fótum sínum oc biost vmm. Pa var dagur orþ-
 inn allliös ok sölinn farin. Eirikur kongur liet þegar ransaka eýna er
 30 lysa tok, oc vard þat seint at eyenn yrði aull kónnud, þuiat Atley er
 mikit land, oc fannst Eigill ei. Pa liet kongur fara til annara eýa, ok liet
 leita hanz. var þat siþast vm kvöldidit ad xij. menn fara til Saudeyar a
 33 skütu ok skylldu þar leita Eigils. ok attu at hafa þapan slatr fie mikit.
 Eigill sa skipförina til eyarinnar, lagdest hann niþur j hrýsed ok faldist
 aþur skipit kom at lannde. EN er þeir geingu upp, þa lietú þeir epter
 36 þria menn, at giæta skips, enn niu geingu upp, ok skiptu þeir leitinne,

ok föru þrír j hvorn stad. Enn er leit bar j mille þeirra oc skipsins, þa
 stod Eigill upp, ok hafði aþr greidt til vm vopn sín. hann giekk þvers til
 3 siðarins oc framm med siðnum. Enn þeir sem skipsins giættu, fundu ei
 fyrr enn hann kom at þeim, ok hio þegar einn þeirra bana hóg en ann-
 ar tok þegar a ræs, ok var þar at hlaupa vppa bakka nokcurn. Eigill hio
 6 epter honum, ok tok af fötinn. en þridi hliop a skipit vt oc skætst unþ-
 an lande. Eigill tok j festina, oc drö at sier skipit, oc hliöp síþan vt ä
 þat. skiptust þeir litla hrid hoðum vid, aþur Eigill drap hann, ok færþi
 9 utbyrdiz. síþan tok hann ærar oc rere j brott skipinu, ok þa nottu alla,
 oc epter vm daginn, liette hann ei sinne ferd fyrr enn hann kom heim
 til Þoris. Enn Aulver oc þeir förunautar hanz voru fyrst at ongvo færer.
 12 Enn þegar þeir hresstust leituðu þeir heim. liet kongur þa fara j fridi af
 þeim sokum. Enn þeir menn er j Saudey voru, voru þar nokcrar nætur
 ok dräpu fienad til matar sier. ok gierðu seiþi, ok bæl mikit þar a
 15 eyne er visse til Atleyar, lögðu þar j elld, oc giorðu þar vita. Enn er
 þetta var sied or Atley, þa var röed til þeirra oc flutter til landz. þeir er
 epter lifðu. kongur var þa brott vr Atley. for hann þa til annarar
 18 veitslu. Enn af Aulver er þat at seigia at hann kom fyrr heim enn Eig-
 ill. ok voru þeir þorolfur ok þorir þa aþur komner heim. Aulver sagde
 tipinde, drap Bardar, ok alla þa atburde er aþur hoffu giorst. enn
 21 hann vissi ekce til ferda Eigils síþan. Þorolfur vard nu allokatur ok suo
 Arinbiorn, þotti þeim sem Eigill munde ei aptur koma. Enn epter vm
 morguninn þa er liost var, þa sau menn at Eigill la j rúme sínu. Enn er
 24 Þorolfur vard þess vís, þa stod hann upp ok giekk til fundar vid Eigil,
 ok spurþe med hvoriu mote hann hefþe vnþan komizt? eþa huad til
 tíþinda hafði ordit i ferd hanz? Þa qvad Eigill visu. Suo hef ec leyst vr
 27 lystu ladvardad garþe, ne ec faga dvol driuga dædmillds oc Gun-
 hilldar at þrim reynis þionar þvi idnarer hlackar, til hasalar heliar hel-
 geingner fiardvelias. Arinbiorn liet vel yfer þessum verkum, ok sagde
 30 faudur sínum at hann være skylldur til at sætta Eigil ok köng. Þorer s.
 at þat man mæl mana. ad Bardur hafði verdleika til at hann være drep-
 inn. Enn þier Eigli er ofmiok ættgeingt at sia litt vid þui at þu faer
 33 köngs reiþi. þuiat flestum verdur þat þungbært. enn þo man ek vidleita
 at sinne at koma þier i sætt vid Eirik köng. þorer giorþi bratt heíman-
 ferd sina a fund Eiriks köngs, enn Arinbiorn var heima meþan. ok liet
 36 hann halda niosnum fyrer þeim Eikle ok sagde ad eitt skyllde yfer þa
 ganga alla. Enn er Þorer kom a fund köngs þa baud hann böð fyrer
 Eigil, baud festu sina oc dom köngs. kongur var hinn reidazti, oc var

vid hann ordum all ohægt at koma. sagde at þat mundi sannazt er Haralldur köngur hafði sagt, at þa frændur mundi seint at tryggja
 3 meiga. Þóer so til haga at Eigill sie ei langvistum j hanz ríki. Enn fyrer saker bænar þinnar Þóer þa man ek taka sætt oc fiebætur fyrer menn þessa. síþan festi Þóer köngi döm sinn fyrer menn þa er lætest
 6 hófþu. skildu þeir köngur suo. for Þóer heim. Þóerlogfur oc Eigill voru þann vetur med Þóer ok Arinbirne j göðu ýferlæte.

XLVJ. Capitule

9 Þóerlogfur oc Eigill biuggu vm sumarit langskip ok feingu manna til. ok foru vmm sumarit j Austurveg ok heriþu þar. feingu þeir offiär oc attu orostur margar. ok hielldu vm sumarid j Kurland, ok lau þar vid
 12 land vm hríd. þeir laugþu vid landsmenn halfsmanadar frid, oc hófþu kaupstefnu vid þa. Enn er fridi var lokit þa toku þeir at heria. Enn lanndzmenn hófþu þa fyrer safnast a lanndínu. þeir Þóerlogfur logþu ad j
 15 jmsum stóðum þar sem þeim þotti vænst. Einn dag logþu þeir at vid ærös nockurn, ok var þar mork mikil þegar a landit upp. þeir riedu þar til uppgöngu. Lide var skipt j sunndur, ok xij: menn samann j sveit.
 18 þeir geingu yfer skoginn, ok var þat ekce langt aþur þar tok bygþinn til. ok var þa helldur þunnbylt fyrst. Vikingar toku þegar at ræna ok drepa menn, enn lidit flyþi allt unþan, geingu skogar milli býgdanna.
 21 Enn er þeir feingu ongva vidtöku, þa dreifþu þeir lidinu, ok foru þa sveitum. Enn er a leid daginn, þa liet Þóerlogfur blæsa lidinu til ofann göngu, sneru menn þa aptur a sköginn, hvar sem þeir voru stadder.
 24 Enn so framt matte kanna lidit sem þeir komu til skipanna. Enn er þeir ransokuþu þa var ei Eigill ofann kominn ok sveit hanz. enn þa tok at myrkua af nott, ok þottuzt þeir þa ekki leita meiga. Eigill hafði
 27 geingit yfer skog nokkurn ok xij menn med honum ok sau þa sliettur mýklar oc bygd víþa. Bær mikill stöd nær þeim ok ei langt frá skogenum. þeir stefna til bæiarins. Enn er þeir komu þar, hlupu þeir inn j hüs.
 30 vrdu þar ekce menn vid varer, enn toku þar fie allt er laust var. þar voru mörg hus at kanna, oc dvaldizt þeim helldur. enn er þeir komu vt ok sneru fra bænum, þa var lid komit mille þeirra oc skögarins, oc
 33 sotti þat moti þeim. Skidgarþur var hær fyrer bænum til skogarins, mællte Eigill at þeir skylldu þar fara framm sem ei mætte ollumeiginn at þeim ganga. þeir giorþu sua, giekk Eigill fyrstur, enn síþan huer so
 36 nær audrum at ekki matte skilia þa. Kurer skutu at þeim, enn geingu

ekke j hogg orostu við þa. þeir Eigill fundu ei firre enn þeir geingu med gardenum enn garður giekk a þra hond þeim, oc giorpist þar
3 miott j mille, þar til er lykkia vard . . .⁷

Lesbrigði við texta fyrri eyðufyllingar

1 hann] + wt H, 145, 455, 568; *sbr.* ałfi vtar δ. 1–2 hanz hofþi] hofdi hanns H, 426, 455, 568; *sbr.* ifer hófn sinne K. 2–3 Enn – dyrum (*eyðufylling með annarri rithendi*) ÷ H, 426; *ófyllt eyða* 145, 455 (*skert* 568); *sbr.* En er þeir koma at dyrvnm δ, En er þeir komu at dyrunum W, K. 3 þa – Bardur (*skr.* Bardur – þa, *en merkt c b a*)] Bárður geck þa H og *hin fjögur.* bad] bavn H, 145, 426, 455; *sbr.* bað δ, W, K. 4 Aulver] + ad H. Velfarar minne – üt (*eyðufylling með sömu aukaríthendi*) ÷ H; *ófyllt eyða* 145, 426, 455 (*skert* 568, *en rúmast hefðu nokkur orð*; *sbr.* brátfararminne sitt δ, valfarar minni W, velfarar minne sitt K. 5 tök – drack (*í línulok og út á spássú með sömu auka-rithendi og með tilvísun inn í línu*) ÷ H og *hin fjögur*; *sbr.* *samhljóða orð í δ og W*; hann tök við horninu og drack af K. Auluar] *er skrifað Aulnar í δ og 426, en Auluar í öllum öðrum handritum.* *sbr.* Aulvar δ og K, Aulbar (*b krotað ofan í v?*) W. þat er] því ad H; *sbr.* því at δ, W, K. 6 mik] nú H; *sbr.* nv δ, W, K. 7 Oddskys] Oddskes H, Odskys 145, 568. Bernistu] bernisu H, bernissu 145, 455, ber-vissu 568; *sbr.* þer nysa δ, W, þier vīsa K. getur] leyfer 568. -biödur] brodur 145. 8–10 <> *Sama vísa á spássú og með sömu rithendi og eyðufyllingarnar á undan; leshættir:* 1. *vo.* Aul bar, *sbr.* Aulbar W; þeir er stytt og e. t. v. ritvilla; 3. *vo.* ödgeira í st. atgeira er einstakt; 4. *vo.* yrings = W; af mier = W; 5. *vo.* kanntu illa = δ og W; 6. *vo.* þier vīsa = K; 7. *vo.* geir í st. getur er einstakt. 11 þegar] ÷ 145; *sbr.* ÷ δ, W og K. nidur] ÷ H; *sbr.* ÷ δ og W. ok] enn H og 145; *sbr.* en δ. ordit] ÷ H, 145, 455, 568; *sbr.* ÷ W. 12 so] + ad H, 145, 426, 455, 568; *sbr.* ÷ at δ. 13 vt] ÷ 455. 14 forstofu] stofu 568. *Bls.* 29 1 nýdmýrkur 145. af] fra 568. 2–3 Aulver oc Bardur] Bárður og Aulver H, 145, 455, 568; *sbr.* B. oc Ałfer δ, W og K. 3 þeirra] ÷ 145; *sbr.* ÷ K. 4 at] ÷ 145. til liös] lios til H; *sbr.* til líos W. 6 hanz] ÷ 145; *sbr.* ÷ W. allt gölf] golf allt H, 455; golffid allt 145; golf hefur og staðið á undan í 568, *en framhald er skert*; *sbr.* golfit allt δ og K, golf allt W. 8 honum] + seiger koongur H, 145, 455; *skert* 568; *sbr.* ÷ seg-

⁷ Hér tekur M við á bl. 78ra.

ir kongur δ , + s. kongur K, + sagdi kongur W. 10 matast] + i 455; *sbr.* + í K. 11 ut] uti H, 455, 568. 12 hefpi¹] + nockud H, 455; *sbr.* + nackvat δ . þar komit] komit þar nockut 568. sagt] + ad 145 og 455; *sbr.* + at δ , W og K. hefpi²] hafdi H. 13 inn] + i stofu 568. ofann] *eftir* sin 145. siþan] + H. 14 fara] at fara 568. 15 er] + þar 145. Eyunne H, 145; *sbr.* eyione δ , eyiunni W. sem] þegar 145; *sbr.* er δ og W.

XLV. Capitule

18 leitapi] + vm r: 568. 19 For] *með þessu orði lýkur texta í* δ . 19–20 svo – þa] þa nött 145. 20 nott] *eftir* þa 455. at – ecke] oc fieck ey 145; *sbr.* ok fekk huergi W. 21 aþra] nockra H; *sbr.* eina W og K. þar] + 568. i] ä 426. millum 568. 22 längt] mikid 426. 25 gras] + lodin H, 145, 455 (*skert* 568); *sbr.* + lodit K. 25–26 skogarunnar vjda 145. 26 -mikill ok] + H, 145, 455, 568. margur] martt 426. 28 fótum] klædum H; *sbr.* klædum K. 28–29 allios ordin 568. 29 sölinn] Sool H, 145, 426, 455 (*skert* 568); *sbr.* sol W. þegar] + 145; *sbr.* + W. 30 vard] var 145; *sbr.* var W. at] er 145. yrði aull] vard 145. kónnud] ransókuð 455. 31 Eigill ei] Eigill ecki 455. liet²] + H, 145, 455, 568; *sbr.* + K. 32 siþast] sýd 145; *sbr.* Síð K. fara] fooru H. Saudeya 145. 33 skütu] skipe 145. þar] þeir 455. Eigils] ad Eigle 145. mikit] nockud H, 455. 34 hann] + þa H, 145, 426, 455, 568; *sbr.* + þa K. 35 þa] + 145. 36 at giæta skips] hia skipenu 145. skipsins 568. skiptu] geingu 568. þeir] + 145. *Bls.* 30 1 ok] + 455. leit] leiti H, 145, 455, 568; *sbr.* leiti W og K. j] + 145. 2 ok] hann 145. vm] + 145. 3 Sioar 145. ei] + ei (*við línuskil*) 426. 4 fyrr] firre 455, 568. kom] + heým 145. þegar] + 145. 5–6 hio – tok] hliop epter honum og hio 145. 6 af] + honum 145; *sbr.* + honum K. en] hinn 145. skavt H, 455. 6–7 oc –tok] enn Eigill greyp 145; *sbr.* tök K. 7 j] + H, 455, 568; *sbr.* + K. hliöp] + H, 145, 568; *sbr.* hliop W. (*stytt í* K). hliöp siþan] sidan hliop hann 455. 9 j brott] burtt 145, j burtt 426. nott 426; *sbr.* nott W. 10 heim] + 145; *sbr.* + W. 11 hanz] + 145, 455; *sbr.* hans W, K. 12 þegar] er 145. hresstust] hittust 145. 13 þeim] þessum 145, 455; *svo* og W. er] sem 145. 14 dräpu] slatrudu 145; *sbr.* dräpv W, K. fienad – sier] fie sier til matar 145; *sbr.* fe . . . W, K. 16 oc] + vooru H; + voru þeir 145. 17 brott] ä burt 426, 568, i brott H, 455; *sbr.* ibrott W. 18 fyrr] fyrr 145, 455; *sbr.* fyrre K, Fyrr W. 19 þa–heim] þo ædur heimkomner H, 145, 455 (568 *skert*);

sbr. þá heim komner K. heimkomner 426. sagde] seiger H, 145; *sbr.* sagði W. 21 ekce] ei H, 145; *sbr.* ekki W, K. varð] var H; *sbr.* vard K, var W. 22 epter] *eftir* morguninn (23) 145; *sbr.* *eftir* morguninn K. 25 hafði H, 455; *sbr.* hafði W. 26 heffde 145, 426; *sbr.* hefði W, K. 27 ladnardadad garþe] Ládvarda dádgarde H, 145, 455, landarda dadgarde 426, ladvarda dag garde 568; *sbr.* læd uarða þar garði W, lad vard adr garde K. ne] níe H, nü 426. ec] og H. 28 þrymreynis H, 568. þvi] þark (?) 568. þvi idnarer] þar nockvarer H, þur nockurar 145, þur nockvarar 455, þvj Jdnare 426; *sbr.* þrir nokkurer W og K. Hásala H, hásalar 426, hasolar 455, hosalar 568. 29 vel] ÷ 426. verkum þessum H, 145, 455, 568; *sbr.* þessum verkum W. 31 man] mun H, 145, 426, 455; *sbr.* mun W, K. hafpi – til] hafe verdleika til haft 426. 32 Eigell 145, 426. -geingid 145. 32–33 sia – reiþi] fæ reyde kongs oc sia lýtt vid 145. 33 -bært] -bored 145. man] mun H, 145, 426, 455; *sbr.* mun W, K. 34 Eirik] ÷ 568. heíman-] ÷ 145; *sbr.* ÷ K. 35 Eiriks] ÷ 145, 568. heima] ÷ æ H, 145. 36 ad] ÷ 426; *sbr.* ÷ W. 37 ganga] *eftir* skyllde (36) H, 455; *eftir* alla 145. 38 Eigill] sig 568. *Bls.* 31 1 vid – at] allohægt ordum vid hann 145. seiger H. 2 at²] ÷ H. 3 sie] væri H, 145; *sbr.* se W, K. ei] ecki H, 455; *sbr.* ekki W, K. 4 man] mun H, 145, 426, 455, 568; *sbr.* mun W, K. sætt] sætt H, 455, 568; *sbr.* sætt K. 5 fester 426. Þorer köngi] kongur þorer 145. 6 heim] ÷ sýdan 145. 7 Þorer ok Arinbirne] Arinb. og Þori 455.

XLVJ. Capitule

9 manna] menn H, 145; *sbr.* menn W. 10 vmm sumarit] ÷ 145. 14 þa] ÷ 145. fyrer safnast] fyrirsafnad H, 455, firer sat 145. 16 þar] ÷ 568. 17 ok] ÷ foru 568. 18 ekce] ei 455. þar – bygþinn] bygdenn tok 145; *sbr.* bygðin tok W, bigd tök K. þar] þa H, 426, 568. 21 þeir] ÷ 568. dreifþu] skýptu 145. 22 sveitum] leýtum og sueitum 145. þa] ÷ 455; *sbr.* ÷ W, K. lidinu] *eftir* gongu (23) 145. 23 þeir] menn H, 455, 145. voru] ÷ ädur 426, 455. 24 komu] vóoru komner H. 25 ei Eigill] Eigill ei H, 145, 455; *sbr.* egill æigi W, Eg. ecki K. 26 ekki] eý 145; *sbr.* æigi W, ei K. 28 ei] eckj 145. 30 vrdu] og urdu H. ekce] ei H. menn] *eftir* vid H, 145, 426, 455, 568; *sbr.* vid menn K. þar²] ÷ 145; *sbr.* ÷ W. fie] ÷ þad 145. allt] ÷ þat H, 426, 455, 568; *sbr.* þad W, þad allt K. laust var] firer þeim var laust 145. 32–33 vt ok] ad (!) 426. 33 fyrer] frá H, 145, 426, 455, 568; *sbr.* frá K. bænum] ÷ og 145. 34 mællte]

eftir Eigill 145. þar] *eftir* fara 426. ei] eckj 455; *sbr.* ecki K. 35
 gænga] sækja 455. 36 ekce] eý 145. *Bls.* 32 1 firre] fyr 145; *sbr.* fyr W,
 K. enn] er H, 426, 455; *sbr.* er W.

B

*Síðari eyðufylling samkvæmt JS 28 fol.
 ásamt lesbrigðum hinna textanna*

vr Hordafylki. þær þrenner (svo) tylfter manna skylldu þar dæma vmm
 mál oll. Arinbiorn riede fyrer hvorier domendur voru vr Firdafylki.
 3 Enn Þordur af Aurlandi huorier vr Signafylki voru ok voru þeir aller
 eins lidz. Arinbiorn hafði mikit fiólmenne til þings, snekciu alskipada,
 ok margt sinna skipa skütur ok rödrarferiur er bændur ättu. Eirikur
 6 köngur hafði þar mikit lid ok langskip vj. eþa vij. þar var ok mikit lid
 af bændum. Eigill höf so sitt mäl at hann krafþe domendur ad dæma
 sier log af mæle þeirra Ónundar. Jnnte hann þa hvor sanninde hann
 9 hafþe til fiær þess er att hafþe Biörn Bryniulfsson. sagde hann at As-
 gierdur dotter Biarnar eiginnkona Eigils var tilkominn arfs, ok ödal-
 borinn j allar ætter enn tuginnborinn framm j kyn. krafde hann dom-
 12 endur ad dæma Asgierþi til hannda halfann arf Biarnar lönd ok lausa
 aura. Ok er hann hætti sinne ræþu þa tok Bergonundur til máls. Gun-
 hilldur kona min er dotter Biarnar ok Olufar þeirrar konu er Biörn
 15 hafþe lögfeingit, er Gunhilldur riettur erfinge Biarnar. Tok ek fyrer þa
 sok upp fie þat allt er Biorn hafþe att at ek vissa su ein var dotter Biarn-
 ar. onnur er ekce atte arf ad taka. var möder hennar hernumenn ok
 18 tekinn siþan fryllutake, ok ekki at frænda ræþe, ok flutt land af lande.
 enn þu Eigill ætlar at fara her sem hvorvetna annarstadar med ofur-
 kapp þitt ok ojafnad. Nu mun þier þat ecke her takast, þuiat Eirikur
 21 köngur oc Gunhilldur drottning hafa mier þvi heited ath ek skule riet-
 t hafa af hvoriu mæle þar sem þeirra rike stendur yfer. mun ek færa
 framm sonn vitne fyrer köng ok drottningu oc domendum ath Þora
 24 hlahdörd moder Asgierþar var hertekinn heimann fra Þorir brodur
 sinum. ok annat sinn af Aurlandi fra Bryniulfe. for hun þa land af
 landi med Birne ok vikingum j vtlögum köngs, ok j þeim vtlögumm
 27 gætu þa mey þessa Asgierde. Nu er furþa mikil vm Eigil er hann ætlar
 at giora omæt oll mäl Eiriks köngs. þat fyrst ad þv ert her j lande siþan
 Eirikur giordi þig vtlægann. ok þat enn er meir þott þu hafer

feinged ambattar at kalla hana arfgeinga. Vil ek þess krefia domendur at þeir dæme mier allan arf epter Biorn, enn dæme Asgierde ambatt

3 köngs, þuiat hun var so gietinn at fader hennar ok moder voru j vtlegd köngs. þa tok Arinbiorn til mæls. vitne munum vier framm bera köngur vm þetta mæl ok lata eiþa fylgia at þat var tilskilit j sætt þeirra Poris

6 faudur míns oc Biarnar at Asgierdur dotter þeirra Biarnar oc Pöru var til arfs tekinn epter Biörn faudur sinn. Ok so þat sem ydur var kunnigt sialfum köngur at þu giorder Biorn jnnlendann. ok ollu þui mæle var

9 þa lokit er æþur hafþe j mille stadid sættar manna. kongur svarar seint hans mæle. þa kuad Eigill visu. Pyborna kvedur þorna þornreidar ar horni syslar hann vm sína syngud Onundur mína nadrister a eg næsta

12 norn til arfs ofborna þig þu audaknor eida eidlaust er þat greida. Arinbiorn liet þa frammbera vitnisburd xij. menn, ok aller vel tilfallner oc hofþu aller heýrt a sætt þeirra Poris ok Biarnar, oc buþu þeir köngi ok

15 domendum at sveria þar epter. domendur villdu taka eiþa þeirra, ef köngur banaþi ei, köngur s. at hann munde þar hvorki at giora lofa nie banna. þa tok til mæls Gunhilldur drottning. þat er undarlegt köngur

18 er þu lætur Eigil þennan hinn mikla vefia oll mæl fyrer þier edur huort munder þu ei j möte mæla þo ad hann kallapi til kongdomsins j hendur þier? Nu þo þu vilier ongva vrskurdi þa veita er Onunde sie lid ad þa

21 skal eg ei þat þola at Eigill trode vnþer fotum vine vora ok take med rangindum fie þetta af Onunde, eþa hvar ertu Askmadur? Far þu til med sveit þina þar domendur eru ok lät ei dæma ranginþi þesse. siþan

24 hliop Onundur til domsins oc hanz sveitungar ok skaru j sundur vebondinn, enn brutu niþur steingur enn hleyptu j brott domendum. þa giordizt þys mikill a þinginu. Enn aller menn voru þar vopnlausar.

27 Þa mællte Eigill. Mæ Bergonundur heyra mæl mitt? heyre ek, s. hann. Ek vil bioda þier holmgöngu ok berias her a þinginu. hafe sa fie þetta land ok lausa aura er sigur fær, enn vert þu huors manns nydingur ef

30 þu þorer ei. Þa sagde Eirikur, ef þu Eigill ert nu allfvís til at beriazt þa skulum vier nu veita þier þat. Eigill s: ecke vil ek berias vid kongs riki ok ofurefle lidz. enn fyrer iafnmorgum monnum mun ek ei flyia ef

33 mier skal þess vnna, mun ek þui giora ongvann manna mun. Þa m: Arinbiorn, Forum j brott Eigill, ecke munum vier her vmsysla at sinne. Snere þa Arinbiorn brott ok allt lid hanz med honum. þa snerest Eigill

36 aptr ok mællte hätt. Þat skyrskota ek unþer þig Arinbiorn ok þig Þordur ok þa menn alla er nu heyra mæl mitt lendamenn ok lögmenn ok alla alþýdu ad ec banna jarder þær allar er att hefur Biorn Brynjulfs-

son at byggja oc vinna oc allra gagna af at neyta. banna ek þier Berg-
 onundur ok ollum auþrum monnum vtlenskum oc jnnlendskumm,
 3 tignum ok otignum. enn hvorium er þat giorer legg ek vid lagabrot
 lannds riettar, goþa grein, ok griþa rof, Siþan giekc Eigill a brott med
 6 Arinbirne, geingu þeir til skipanna, ok var þar at ganga yfer leite mik-
 it, oc ei allskamt so ei sa skipinn af þingvellinum. Ok er þeir komu til
 skipanna talafi Arinbiorn fyrer lidinu oc m: svo. Ollum ydr er kunnugt
 9 huor þinglok her hafa ordit, ad vier hofum ei naed logum, enn köngur
 er reiþur, suo at mer er von at vorer menn sæte af honum afarkostum
 ef hann maa suo vid komazt, vil ek at hvor gange a sitt skip oc fare
 hver sem akafazt til síns heimilis. byþi nu einginn annars. siþan giekk
 12 Arinbiorn a skip sitt ok mællte til Eigils. gakk þu nu a skútu er her
 liggur a vtborda langskipinu ok ver a brottu sem skiötazt. fared vmm
 nætur sem þier meigit, enn ei vm daga, oc forded ydur, þuiat köngur
 15 mun epter leita at funde ýdra mætte saman bera. Leited enn siþan til
 min þa er þessu lykur huad sem j kann berast. Eigill giorde so sem Ar-
 inbiorn mællte. geingu þeir a skütuna xxx. manna oc reru sem akafazt,
 18 skipit var einka skiott. þa rere fiolde manna ut vr hofninne af lide Ar-
 inbiarnar, skütur ok rodrarferiur enn langskip sem Arinbiorn styrði för
 siþast, þuiat þat var þungt vnþer ærum. Enn skúta su er Eigill var a
 21 giekk bratt framm vr samflotinu. Þa kuad Eigill. Erfvingi ried arfe ar-
 lygur fyrer mer suarfa mæte ec hanz ok heitum hotun þyrnifötar nær
 giekk sumla sorgar slikt ræn oc gelldst hanum, vier deilldum fiot folld-
 24 ar, folld voriunga giolldum.

LVII: Capitule

Eirikur köngur heyrþi alyktar ord er Eigill mællte a þinginu oc vard
 27 reidur miok. Enn aller menn hofþu vopnlauser farit til þingsins, veitte
 þui ei atgongu. hann bad menn sína gænga til skipa. þeir giorþu sem
 hann baud. ok er þeir komu til strandar skaut köngur a herþinge oc
 30 sagde fyrerætlan sína. vier skulum nv færa tiolld af skipum vorum ok
 röa epter þeim Arinbirne ok Eigne, ok skal taka Eigil af life ok hlyfa
 ongvum manne þeim er fyrer honum vill standa. siþan geingu þeir a
 skip ok biuggust vm sem skiötast oc reru þar til er skip þeirra Arin-
 33 biarnar hofþu vered. voru þeir þa a brottu. þa liet köngur taka rödur
 epter þeim norþur vm sund. Ok er hann kom a Sognsæ þa rere lid Ar-
 36 inbiarnar inn til Sandungs sunda, ok stefner hann inn epter þeim, oc

hitti hann skip Arinbiarnar inn a Sandungs sundum. lagde köngur at skipunum ok kóstudu þeir ordum æ þa, spurde köngur huort Eigill
 3 vøre þar a skipinu? Arinbiorn s. Eigill er ei her s. hann. munu þier
 skiott meiga sia þat herra, eru þeir einir menn her innann bords at þier
 munut kienna. enn Eigill mun ei finnaz vnþer þylium niþre þo at þier
 6 leited. köngur spurde Arinbiorn huad hann visse til Eigels síþast?
 hann s. at Eigill var æ skütu einnre med xxx manna ok reru þeir leid
 sína ut til Steinsundz. þa m: köngur at þeir skylldu roa framm hin jnnre
 9 sundinn ok stefna so j möt þeim Egle. ok þeir giorþu so. Madur er
 nefndur Kietill haudur, hann var hirdmadur Eiriks, vpplenskur mad-
 ur ad ætt. hann sagde leid fyrer köngs skipinu ok styrde því. Kietill var
 12 mikill madur ok friþur synum, ok hann var frænde köngs. var þat
 margra manna mæl at þeir vøre líker synum. Eigill hafde lated flota
 skipi sinu ok fluttann til farm aþur hann for til þings. Enn er þeir
 15 hofþu skilit vid Arinbiorn þa foru þeir leid sína til Steinsunds, þar til er
 þeir komu til skips síns, geingu þeir þar æ. enn skütann flaut vid stýre
 mille landz ok skips. lau þar ærar ok hömlur. Epter vm morguninn er
 18 traudt var dagad, þa vrþu vardmenn varer vid at skip nockur reru at
 þeim. ok er Eigill vaknaþi stod hann þegar upp ok mællte at þeir
 skylldi hlaupa j skutuna. hann vopnadizt skiott ok aller þeir. Eigill tok
 21 vpp silfur kisturnar þær ed Adalsteinn köngur hafþe gefit honum, þær
 hafþe hann iafnann med sier. þeir hlu[pu]⁸

Lesbrigði með síðari eyðufyllingu

1 Hordafylki – manna] huoruu fylcke 145 (*styttingin er reyndar meiri en hér sést, þar eð hún hefst framur*). manna] ÷ 568. 2 riede] svo 426; red 145, 455, H. 3 vr – voru¹] voru Sognafylke (!) 568. Signafylki] Sogn Fylki H, Sögne fylcke 145, 455, Sogna fylki 426, 568; *sbr.* Sogni W, K. 4 mikit] ÷ 568. mikit fiqlmenne] öf. röð H, 145, 455; *svo og* θ, K; ÷ W. þings] + og 568. 5 sinna] smæ- H, 145, 455, 568; *svo og* θ; *sbr.* sma skutur W; ÷ K. 6 þar] + 145. 7 sitt mäl] mäl sitt 145; *svo og* θ, W. 8 Jnnte] Jndi 455. hvor] + suór og 145. 9 hafþe] + i tilkalli H, 455, 568; *svo og* θ; *sbr.* vm til kall W, um fjärtilkall K. 10 ok] ÷ H. 12 arf – lönd] arflönd 426. 13 aura] + Eptter Biörn 426. 14 Olavfar H, 455, Oloffar 145. 16 vissa] +

⁸ Hér tekur M við á bl. 84ra.

ad 145, 455, H (568 skert). 17 var] þui 145. hennar] + var 145. ok] en 145, H, 568. 19 her] + 145. sem] vmm 426. hueruetna 145. 20 her] + 568. takast] tía H, 145, 455, 568; *sbr.* tyia θ, tíoa W, stoda K. 21 köngur] + 568. 22 sem] er H, 145, 455, 568. 23 koongi H, 426, K: 455; *sbr.* konungi θ, W, K. 24 Hladhønd H, 145, 455, 568, Hladhorn 426; *sbr.* hlað hand θ; + W, K. *Á milli Þorir í 24. línu og arfgeinga bls. 36¹ er 568 skert.* 24 broder 145, 455. 25 sinum] hennar 145. 26 j¹ ætti að vera ok, *enda er ok-bandið í M svipað j; sbr.* ok vt lægom θ (*að því er FJ hefur lesið, en ok er nú ólæsilegt*). þeim vtlogumm] þeirre vtlegd H, 455, vtlegd þeirra 145; *sbr.* þeire vtlegð θ, K. 27 er] ad 145. 28 at – Eiriks] onyt alla gíórninga kong Eirekz ad gíóra oc aull mäl 145. 29 meira H, 145, 455. þoottu H, 455. *Bls. 36 1 arfgeingna 145.* 2 þeir dæme] dæma 145; 568 skert. 3 voru] var 145. 4 mæle (!) H. munu 145. 6 Biarnar¹] Biørns H; Brinjolfss 145. Biarnar²] Bíørns 145. 7 Biörn faudur] Brinjolff faudurfóður sinn oc so epter Biorn 145. 10–11 þornrudur Arborna H, þorureyður Arhorna 145, þornreidar Arhorna 426, 568, þornrudar ärhorna 455; *sbr.* þornreið ar horna θ, þornreid atti horna W. 11 syngud] sunngrund H, sýn gýrnd 145, isyngirnd 455; 568 skert; *sbr.* sýngirnd θ, singrid W, sungrund K. nædristi (?) 145. 12 audaknor] *skrifað* andaknor JS, 426, 145. n fyrir u kemur fyrir annars staðar í JS (og 426); avdaknør H, 455; *sbr.* aða konr θ, K, eiða konr W. 13 vitnisburde 145. menn] manna 145; *sbr.* manna W. ok] + voru 145. 16 bannadi H, 145, 455, 568. at – lofa] leyfje til gefa 145, leifa H. 18 hinn] inn 455; + 145. eda 145, 426, 455, 568. 20 þo] þött 145, þoottu H, 455, 568. aunguann vrskurd 145, vtskurdi 426. þa] + H. er Onunde] Ønunde vmm þetta mäl so honum 145. 21 ei þat] þad eý 145; *sbr.* þat eigi θ. ei] ecki H. 22–23 ertu – lät] eru Alfur og Eyvindur brædur mijner, fared til þar doomurinn er og læted H (*í samræmi við K, nema: sem dömar eru K*). 23–24 siþan – sveitungar] Epter þad hlavpa þeir brædur til H (*í samræmi við K: epter þat hlupu þeir brædur þar til er dömurinn var*). 25 brottu H, burtu 455, burt 145, 426. 25 doomendunum H, 145; *sbr.* domændonum θ. 26 þar] + H. 28 beriumst H; *sbr.* berimc θ, berimz W, beriumst K. 29 lönd 145, 455; *sbr.* lænd θ. vert þu] verttu 426. 30 sagde Eirikur] svarar Eirikur Koongur H, 145, 455, 568; *svo og θ, W, K.* 31 Eigill s:] seger Eigill 145. beriastr] ber θ (*þrýtur þar blaðið, kemur θ-texti ekki aftur við Egils sögu fyrr en eftir miðjan 81. kap. (sbr. FJ 303²² er þeir, og stafrétta útg. FJ 340¹⁴)*). 32 ok] edur 145; + vid 568. ei] ecki 145. 33 ek] + æ H,

145; + ad 455; (*skert* 568); *sbr.* + at W, K. 34 j] + H, 145, 426, 455; *sbr.* i K. burt 145, 426. vmsysla] nu sysla 426. 35 burt 145, 426, a brott 455; *sbr.* a braut W, i brott K. sneri 455; *sbr.* sneri W, K. 36 þig²] vnder þig 145. 38 Biorn] Brión (!) 426. *Bls.* 37 1 gagna] gjæda 455. 3 hvorium er] hvor 145. vid] + Rän og rtt (*svo*) 145. 4 Goþa grein] H, 145, 426, 455; *sbr.* -grenni W, -greme K. burt 145, 426. 5 mikit] nockud H, 145, 455; *sbr.* nokkut W, K. 6 skipinn] + nockur 145. 7 ydr] yckur H; + 568. 8 ei] eckj 145. 9 mer] meir H. 10 afur- 426. 11 eingi H, 145, 455. 12 ok] hann H, 455, 568; *sbr.* ok K. 13 a¹] til H, 145, 455, 568; *sbr.* ä K. burt 145, 426, 568. 14 forða 568. ydur] yckur H. 15 ýdra] ydar H. 16 so] + H, 145, 455; *sbr.* + W, so K. 17 skutu 145; *svo* og W; *sbr.* skütuna K. 19 langskiped 145, 455. sem] er H, 145, 455, 568. 20 sípast] seinaz H. þviat] þui 145. þungt] þingst H, 145, 455; *svo* og W; *sbr.* og var þungt K. skutann 568. 21 Eigill] E. v. 426; *svo* og W, K. 21–22 arflygur] Arff liggur 145. Hötum H, hotum 145, 455, 568. 23 simla H, 145, 455; *svo* og W. gellst H, 145, 426, 455. fiot] fiør H, 455. 24 veri únga gollden H, 455; veriunga golldin 145, 568; *sbr.* væringia golldit W, verdunga golldin K.

LVII. Capitule

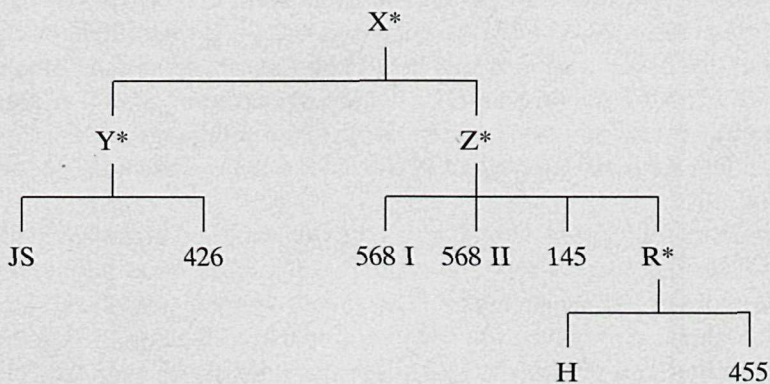
26 alýktunar 568. 27 menn] + 145. veitte] + koongur H, 145, 568; + K. 455; *sbr.* + kr. W, K. 29 husþinge 568; *svo* og K, W. 30 seiger H, 145; *sbr.* sagdi W. -atlan 426. nv] + H 426. 31 skal] skulum nu 145. 32 manne] + 145; *svo* og W, K. 33 ok] + 145. skiötast *skr. undir neðstu sjá-anlegu línu bl. 24v* 568, *en síðasta orð er vm. Næsta blað 568 er skert að ofan og má fyrst lesa* [n]efndr Ket[ill], *sbr. bls.* 38 10. þar – er] þangad sem 145; *svo* og W, *sbr.* þangat til er K. 34 burtu 145, 426. 35 kom] + nordur 145. 36 Sandungs] *svo* 426 (*og aftur í næstu línu bæði í JS og 426*), Savdungs- H, 455 (*og aftur svo í næstu línu í báðum*), sundungz 145 (*og aftur í næstu línu*); *sbr.* saudvngs W; + K (*Sandungs kynni að vera dæmi um sérviskuritháttinn n fyrir u sums staðar í JS og 426*). *Bls.* 38 1 hitter 426. inn a] i innre H, 145, 455. 3 s.¹] svarar H, seiger 145. Eigill er ei] eckj er Eígell 145. s. hann] + 145. 4 menn] + 145; *svo* og W, K. at] er H, 145, 455. 5 niþre] nidir (*prentv.*) H. 7 s.] seiger H, 145. at] + 426. einnre] + 145; *svo* og W, K. 8 skyllði H, 455; *svo* og W. hin] J 145; *svo* og K; *sbr.* i in W. 9 moote H, 145, 455; *svo* og W, K. ok²] + 145, 426, 455;

svo og K. 10 haudur] vplendskur madur 145. Eiriks] + koongs H; *svo og W*; + K, 455; kongz 145; *svo og K.* 10–11 vplendskur – ætt] + 145. 12 mikill – var] frýdur madur sýnum oc mikill madur 145. ok²] + H, 145, 455. kóngr] + oc 145. 13 margara (*ritv.*) 426. synum] + 145. 15 er] + 145. 17 skips og landz 568. ok hömlur] *svo hin eftirritin (augljós mistlestur, j lesið sem ok-band; sbr. j hömlu W, i hömlu bõndum K).* 20 skylldu H, 145, 426, 455, 568.

3. HELSTU NIÐURSTÖÐUR

1. Í § 1 kemur þegar í ljós að textarnir sex, Hrappseyjar-Egla, JS 28 fol., AM 145 og 426 fol., AM 455 og 568 I 4to, eiga sér sameiginlegan uppruna í uppskrift eftir Möðruvallabók. Sameiginlegir skallar í skrifuðu textunum (fylltir síðar í flestum) sýna að M-texti Egils sögu hefur þá þegar verið torlesinn á vissum stöðum. Aftur á móti hafa þessar textar (hér 568 II) heilan einn og sama texta þar sem skörðin eru nú í Eglutexta Möðruvallabókar eftir tvö týnd blöð. Er þar varðveittur upprunalegur texti Möðruvallabókar, þó að ekki sé á við hann sjálfan, þar eð hvorki frumuppskriftin né eftirritin hafa verið svo vönduð sem ákjósanlegt væri.

2. Enginn þessara texta virðist geta verið skrifaður eftir neinum hinna (reyndar verður ekki fullyrt um skyldleika með 568 I og 568 II, þar eð samanburður er ekki mögulegur, þó að þau skarist lítið eitt um samskeytin). Ljóst er í höfuðdráttum hvernig textarnir skipast eftir skyldleika sín á milli. Líklegasta stemma lítur þannig út:

X* er frumforrit textanna sjö. Y* er sameiginlegt forrit að JS og 426, og hefur skrifari þess sums staðar notað texta af δ -gerð til eyðufyllinga, þar sem skrifari frumforrits hefur ekki getað lesið Möðruvallabók. Z* er sameiginlegt forrit að 568 I og 568 II, 145 og R*, sem er forrit að H og 455. Lesbrigði sem getið er í § 4 sýna sérkennilegt afbrigði í H og nær sama í 145, en lítið eitt frábrugðnara í 455, skipa þeim í einn flokk gegn JS og 426 (óskýrt í 568). ‘odar smid’ í JS og 426 (svo og M), en ‘eidar mier’ í H, 145 og 455 benda enn til sama stemma (§ 26), en er eigi öruggt, sökum þess að forrit að JS og 426 kynni að hafa verið leiðrétt til samræmis við δ , sem hefur hér sams konar texta og M. Vísuna vantar í 568. Hinsvegar koma fyrir lesbrigði sem bágt er að samræma þessu stemma. Í § 17 er getið orðalags í 145 sem er mjög frábrugðið hinum textunum fimm, en er samhljóða δ og W. Í 145 virðist vera talsvert um geðþóttabreytingar og kynni þessi samhljóðun við δ og W að vera tilviljun. Svipuðu máli gegnir um 568 II, sem í síðara eyðufyllingartexta, bls. 37²⁰, hefur skýrt lesbrigði ásamt JS og 426 (‘þungt’) gegn hinum þremur (‘þyngst’). Þetta kynni þó að vera geðþóttabreyting í 568 II sem víða ber slíks merki.

3. Í Hrappseyjar-Eglu hefur verið skáldað í vissar eyður forrits, bls. 32¹⁴⁻¹⁶, 32₁₂₋₁₁, 33⁹⁻¹⁷, 33₁-34², 35¹⁰⁻¹³. En á einum stað hefur verið hlaupið yfir stutta eyðu, bls. 32²⁰. Stór eyða hefur verið fyllt með K-texta bls. 33¹⁷⁻³⁴. Á öðrum stöðum í Hrappseyjar-Eglu hefur verið notaður K-texti án sýnilegrar ástæðu, bls. 87₆, 98¹⁹, 101⁶⁻⁸, 174⁵⁻¹⁷⁵₃, 176¹⁴⁻¹⁵, 19. K-texti er og að sjálfsgöðu notaður í kvæðinu Sonatorreki. Frá bls. 177¹⁰ og út söguna er K-texti í Hrappseyjar-Eglu. Hrappseyjar-Egla fylgir hvorugum K-texta eindregið. Í Sonatorreki hefur hún tvisvar sameiginlegt lesbrigði með AM 453 4to gegn AM 462 4to (þriðja tilfelli er ekki algjörlega öruggt), og auk þess hafa H og 453 sameiginlegt lesbrigði á bls. 175²⁰. Aftur á móti hafa H og 462 samskonar lesbrigði í 7.–8. línu á sömu blaðsíðu, og í sögulokin hefur 453 eina setningu um fram H og 462: ‘það var sundrleitt miðg.’ Þessi viðbót í 453 er samhljóða Möðruvallabók.

4. JS 28 fol. og AM 426 fol. hafa náskylda texta, þó getur 426 hvorki verið skrifað eftir JS né frá því runnið um millilið. Sýna það nokkur lesbrigði sem eru sameiginleg 426 og H og 145 og 455 gegn JS, sjá t.d. § 14. Á einum stað hefur eyða í 426 verið fyllt með K-texta (§ 7), á öðrum stað er enn ófyllt eyða (§ 8), á þriðja staðnum er eyða fyllt með sama orði í 426 og í JS (§ 9), í fjórða, fimmta og sjötta skipti sem 145

og 455 hafa haft eyður, vottar ekki fyrir slíku í 426 og JS, en þessi tvö hafa samt sem áður á sama bili samhljóða texta af annarri gerð en M. Í fyrsta skipti af þessum þremur síðast töldu tilfellum (§ 11) er texti í 426 og JS samhljóða útg. 1809, en textinn er af óvissum uppruna, þó að hann byrji sem δ ('hann hafði sex skip'). Í öðru og þriðja tilfelli (§§ 13 og 15) hafa 426 og JS δ -texta og í bæði skiptin ásamt 145, en skallar enn auðir í 455. Þessi þrjú dæmi sanna að 426 og JS eru runnin frá sameiginlegu forriti, þar sem þessar þrjár eyður hafa þegar verið fylltar með texta af annarri gerð. JS og 426 hafa sums staðar δ -lesbrigði í vís-um.

5. AM 455 4to hefur víða lesbrigði með H og 145 á móti JS og 426, þ. á m. tvö ótvírætt réttari en JS og 426 í þeim texta sem fyllir síðara skarðið í Möðruvallabók. Það er sameiginlegt 455 og 145 að þar er sleppt tveimur seinustu ljóðlínnum einnar vísu, en óvíst að það sýni sérstakan skyldleika (§ 25). Í annað skipti er heilli vísu sleppt í 455, og er þá skrifað á spássíu með hendi skrifarans: 'öskilin'. (Sbr. § 30). Í a.m.k. eitt skipti hefur 455 óbrensláðan M-texta gegn öllum hinum (nema 568 sem er skert): 'þötti hónum skogar þar fiærlæger' ('fiar-' M. bl. 73va). Þessum M-texta er að sönnu áfátt og hefur verið leiðréttur á einn veg í H og annan í JS og 426, en orðaröð er vikið við í 145. (Sbr. § 24).

6. Í AM 145 fol. er allótraustur texti, því að skrifarinn (Jón Gissurarson) hefur sums staðar breytt orðalagi að geðþótta sínum.

7. Í AM 568 4to er samsettur texti af tveim handritum, báðum frá 17du öld, og er í hvorutveggja texti runninn frá Möðruvallabók. Sam-
skeytin eru þar sem 16da blaði lýkur og 17da blað hefst. Fyrra blaðið endar á orðunum: 'Enn óxinn hliop nidr í ste[ininn]' = FJ bls. 119⁵. 17da blað er skert efst og má fyrst greina: '[hittu]st. Sýd[an]' = FJ bls. 118¹³, þ.e. nálega tólf prentuðum línnum framar en texti 16da blaðs endar.

Fyrri hluti þessa texta, sem má nefna 568 I, er óvönduð uppskrift og er víða sleppt úr ekki aðeins einstökum orðum heldur og setningum og setningahlutum. Auk þess er orðalagi víða breytt og þá oftast stytt um leið, t.d. er skrifað 'hirdar', þar sem M og hinar uppskriftirnar hafa 'þess erendiss at ganga til handa honum' (sjá FJ bls. 80⁹), og rétt á eftir stendur í 568 I: '[einga] giæfu til hans sækia' í st. 'af konungi hljóta skaða einn en enga vppreist' í M og hinum uppskriftunum (sjá FJ bls. 80¹⁰⁻¹¹). Næst breytir hann 'ráðagiorð' í 'firirætlan', og er þá vandséð hver tilgangurinn er. Og svo mætti lengi telja. Mestu varðar þó að skrifari sleppir með öllu texta af bl. 69v í Möðruvallabók. Það er sem

áður er getið mjög illa máð og torlesið (sbr. § 13), en af hinum uppskriftunum er að sjá sem slitrótt uppskrift þessa texta hafi verið á frumforriti þeirra uppskrifta sem hér um ræðir: fyrst hefur verið eyða sem nam nokkrum línunum, síðan texti með tveim smáeyðum og hefur sá texti náð niður dálk M bl. 69va, en ekkert skrifað upp af M bl. 69vb, heldur skilin eftir eyða. Skrifari 568 I hefur ekki hirt um þessi slitur, en ekki viljað hafa eyðu í sínum texta og hleypur því yfir allt saman at-hugasemdalaust. Í 568 I endar bl. 9r í miðri neðstu línu á orðunum: 'at þeir villdi taka Þorolf af lýfe' (sbr. FJ bls 60²⁰⁻²¹). Blaðið er lítið eitt skert efst og því verður ekki séð hvernig texti hefst á bl. 9v fyrr en með orðunum 'mitt fie', sbr. FJ bls. 65¹¹, og vantar því sem svarar einni línu í FJ. Sú lína virðist samsvara efstu línu í Möðruvallabók bl. 70ra, sem hefst á orðunum: 'þeira er lifuænir ero'. Í frumforriti uppskriftanna hefur verið bætt um þessa ófullkomnu textabyrjun: 'Kongur lætur græða þá er lýffuæner eru' (145 og nær eins í hinum). Að líkum lætur að texti efst á bl. 9v í 568 I hafi byrjað með sama hætti.

Í 568 I er sleppt báðum fyrstu vísunum Egils, og auk þess vantar tvær síðustu línur af vísu Skallagríms um járnsmíði sína (3. v., FJ bls. 98). Um það síðar nefnda er áður getið í § 25, þar sem bent er á að vísunni er einnig ábótavant að þessu leyti í 145 og 455. Þessir þrjár textar hafa ásamt H þennan vísutexta með nokkrum sameiginlegum einkennum og öllu líkari M en vísutextinn í JS og 426, sem dregur dóm af textanum í W og δ og ε. Vel mætti vera að vísutexti frumforritsins hefði verið ófullkominn að þessu leyti og textar í JS og 426 hafi verið botnaðir með hliðsjón af texta annarra handrita, og sama máli kynni að gegna um H, þar sem tvær síðustu línurnar minna nokkuð á ε og K.

Það sem sker úr um náinn skyldleik textans í 568 I við texta Z-flokks á stemma, er dæmi um samskonar textarugling, þar sem JS og 426 hafa M-texta. Í FJ bls. 88¹¹⁻¹² og í JS og 426 stendur: 'Hafði hann ok fengit reiði konungs fyrer þa sok. Hann tók til forráða skipit, eptir er Kveld-úlfr var dauðr'. – En í hinum textunum fjórum stendur: 'hafði og feingid reiði Koongs firir þa sök, ad hann took til foræda skipid. epter það Þorolfur var davdur' (H bls. 45). Þó að texti í 568 I hefjist hér á enn meiri brenglun, 'Þorolfur hafdi . . .', og óljóst sé vegna skerðingar, hver var dauður, þá er þetta samskonar textaruglingur.

Í 568 II vantar nú tvö blöð, annað hefur átt að vera á milli bl. 25 og 26, hitt á milli bl. 28 og 29. Þessi texti sýnir jafnljóslega og hinn fyrri að hann er af sama uppruna og hinar uppskriftirnar. Þessum texta er eins

farið og 568 I að því leyti að hann stendur nær þeim flokki sem hér er nefndur Z*. Þetta er heldur vandaðri texti en 568 I, þó að fyrir komi að þar vanti orð og jafnvel heilar setningar. Á tveim stöðum er 568 II líkara M en hinir textarnir. 'fyst' FJ bls. 130⁹ er aðeins í 568 II, og 'sett-üz' FJ bls. 165¹⁸ er hér skrifað 'settüst', en 'sættunst' í JS og 'sættüst' í 145, 426 og 455. Í H eru önnur orð og samhljóða í K.

Nokkuð ber hér á viðleitni til að bæta um texta. Þá er Egill hefur sjö vetra gamall vegið mann í fyrsta skipti, þykir móður hans mikið til koma og 'kvað þat mundu fyrir liggja, þegar hann hefði aldr til, at honum væri fengin herskip' FJ bls. 124⁴⁻⁵. Seinasta orði breytir skrifari texta í 568 II í 'herklæði', sem er miklu raunsærra miðað við íslenskar aðstæður. Á öðrum stað bætir skrifarinn við lýsingarorði, sem hefur líklega verið í frumtexta sögunnar, þótt horfið sé úr texta Möðruvallabókar. Í M segir svo: 'Haraldr konungr faðir þinn tók af lífi ágætan mann, Þórólf, fǫðurbróður hans, af rógi manna, en af engum sökum' (FJ bls. 219¹⁹⁻²¹). Í 568 II er lýsingarorðinu 'vondra' aukið inn á eftir 'rógi' og svo vill til að sama orð er á þessum stað í texta W og K. Annars verður þess ekki vart að 568 II hafi orðið fyrir áhrifum af þessum textum eða öðrum þeim skyldum, og því er líklegast að skrifarinn hafi hér hitt á að auka inn upphaflegu orði.

Í lok 59. kap. (FJ bls. 221 neðst) hefur skrifarinn einnig bætt um eftir sínum smekk. Þar segir svo í Möðruvallabók: 'Þeir helldu vorð a nær timi mundi vera at hitta konung'. En í 568 II er setningin á þessa leið: 'Þeir hielldu vord a nær tymenn mundi hendtugastur vera til ad hitta kong'.

Geta má enn eins staðar þar sem skrifari texta í 568 II virðist hafa bætt um af hyggjuviti sínu, en eitt orð hefur brenglast þar í frumforriti umræddra uppskrifta. Í Möðruvallabók stendur skýrum stöfum: 'Bergaunundr var heima at bui sinu þa er konungr for i leiðangr. þviat honum þotti vuarligt at fara fra bui sinu meðan Egill var eigi or landi farinn' (bl. 84rb). 'vuarligt' hefur verið lesið sem 'vndarligt' í frumforriti eftirritanna og stendur það í þeim öllum nema 568 II. Skrifari þess hefur fundið að 'vndarligt' átti ekki vel við á þessum stað og hefur breytt því í 'otrýgelegt' og þannig hitt á orð sömu merkingar og upprunalega orðið.

Loks er eitt dæmi þar sem skrifari textans í 568 II hefur sennilega fært í upphaflega mynd orð sem virðist hafa brenglast í frumforriti umræddra texta. Þetta er í síðara eyðufyllingarkafila hér að framan, 4. línu

57. kapítula, þar sem segir að Eiríkur konungur 'skaut á herþingi'. Orðið 'herþingi' stendur hér í öllum eftirritunum nema 568 II, sem hefur hér orðið 'husþingi' eins og stendur bæði í W og K. Samkvæmt orðasafni forn málsorðabókarinnar í Árnasafni í Kaupmannahöfn kemur orðið 'herþingi' ekki fyrir annars staðar. Líklegt er að í M hafi orðið verið skrifað 'hþingi' með us-bandi fyrir ofan h og að það hafi verið lesið sem er-band.

8. Tvær litlar eyður í JS, 145, 426, 455 (568 er skert) í þeim kafla sem varðveitir texta fyrra týnda blaðsins úr Möðruvallabók, sýna að þetta blað hefur verið torlesið á tveim litlum blettum ofarlega í fyrra dálki fyrri blaðsíðu. (Sbr. lesbrigði við 3.–4. og 5.–6. línu). Texti beggja týndu blaðanna hefur verið tekinn upp hér og prentaður eftir JS. Á fáeinum stöðum virðist glögggt að hin eftirritin og H hafi upprunalegri lesbrigði.

4. VIÐAUKAR

I.

Um texta Höfuðlausnar í Hrappseyjar-Eglu og í AM 145 og 426 fol.

Kvæðið Höfuðlausn er ekki í Egils sögu-texta Möðruvallabókar. Hins vegar er það í þremur þeirra texta sem hér eru til umræðu: Hrappseyjar-Eglu, AM 145 og 426 fol. Finnur Jónsson hefur gefið kvæðið út í Den norsk-islandske skjaldedigtning A I bls. 35–39 eftir Wolfenbüttelbók (W) og Egils sögu-brotinu ε í AM 162 A fol. auk texta í bókinni *Literatura runica* (Runi seu danica literatura, sem Ole Worm gaf út árið 1636), en einnig eftir uppskrift Árna Magnússonar í AM 761b 4to eftir týndu handriti. Texta brotsins ε hefur Finnur látið prenta stafréttan aftan við Egils sögu-útgáfu sína 1886–8, bls. 345–6. Auk þess hefur hann látið prenta endurbættan texta ('restitueret text') bls. 350–356 með lesbrigðum úr 14 pappírshandritum og úr handritum Snorra Eddu, þar sem þau hafa varðveitt vísnaparta úr kvæðinu.

Í útgáfu sinni í Skjaldedigtningen hefur Finnur leiðrétt lítið eitt fyrra lestur sinn á Höfuðlausn á skinnbókarbleðlinum ε, en hér skal bætt um á fáeinum stöðum samkvæmt ljósmynd af bleðlinum: 1. erindi, 1. vo. 'um' er glögggt skrifað 'ū'; 2. vo. 'ber' er skýrt skrifað 'b' með er-bandi yfir; 5. vo. 'eik' sést allt; 2. er., 2. vo. 'hroðurs' má sjá allt saman (þ.e.

‘hroðs’ með ur-bandi yfir ‘s’); 7. vo. ‘hann’ mætti fremur segja að vott-aði fyrir en að því orði hafi verið sleppt (skrifað að venju með ‘h’ og styttingarbandi); 4. er., 1. vo. ‘Ogs’, ‘s’ er óglöggt, en ‘g’ sést; 2. vo. ‘þrom’ virðist eiga að lesa ‘þraum’ (þ.e. ‘þum’ með ra-bandi yfir ‘þu’); 3. vo. ‘ox’, ‘x’ sést nokkurn veginn; 5. er., 2. vo. ‘uefr’ sýnist skrifað ‘uef’ með ur-bandi yfir ‘f’ (= uefur); 6. er., 1. vo. ‘a’ er skrifað ‘æ’; 8. er., 1. vo. ‘saudul’ er skrifað ‘saudull’; 2. vo. ‘hialldr’ er skrifað ‘hialld’ með ur-bandi yfir ‘d’ (= hialldur); 10. er., 2. vo. ok-bandið er skýrt; 12. er., 1. vo. ‘gnaudar’ er allt skýrt; 17. er., 6. vo. ‘miaul’ (svo í útg. Eglu FJ, ‘miol’ í Skjd) er raunar skrifað ‘maul’; 20. er., 3. vo. ‘þykiumz’ (svo í útg. Eglu FJ, ‘þykkiumz’ í Skjd) er skrifað ‘þyckiüz’; 6. vo. ‘mærdar’ er skrifað ‘mnar’ með ‘v’ yfir ‘m’ (= mvnnar, sbr. ‘munar’ í Literatúra runica).

Texti Höfuðlausnar í Hrappseyjar-Eglu er sem heild af sama tagi og texti í AM 145 og 426 fol. og sömuleiðis texti Worms í Literatúra runica og Björns á Skarðsá o. fl. (sjá FJ bls. 350–356 ásamt lesbrigðum). Gerð textans í ε er og í betra samræmi við nefnda texta en við Wolfenbütteleibók.

Engu að síður er víða talsverður orðamanur ef texti Hrappseyjar-Eglu er borinn saman við 145 og 426 (og aðra). Hins vegar hafa 145 og 426 víða sameiginlegar afbakanir. Fyrsta orð drápunnar í 145 og 426 er ‘vestan’, en ‘vestr’ í öllum öðrum. Annað orðið er ‘com’ í H, 145, 426, og W, en ‘fór’ í K. Og í lok 1. erindis hefst 8. vo. í H á ‘Minnes’ og sama stendur í 145, 426 o. fl., en ‘mins’ í ε og W og ‘minn’ í K. Auk þess eru í 145 og 426 nokkur sérkennileg lesbrigði sem flest mun mega telja til afbakana. Virðist auðsætt að texti kvæðisins í 426 sé runninn frá 145. Í 426 má að vísu finna fjögur lesbrigði sem að einu undanskildu verða ekki fundin annars staðar, en þessi þrjú einstöku eru líklega lagfæringar: ‘virdum’ í stað ‘verium’ í 145 og mörgum öðrum, þar á meðal W (16. er., 2. vo. í útg. FJ bls. 355), ‘skeidgeirs’ í st. ‘skydgeyr’s’ í 145 o. fl. í 8. vo. sama erindis, ‘hlätrar’ í st. ‘hlatra’ í 145 o. m. fl., og fjórða lesbrigðið er ‘sódul’ í st. ‘sódull’ í 1. vo. í 8. er., og er 426 þar í samræmi við mörg handrit önnur en 145, handrit Björns á Skarðsá auk ε og texta Worms.

Þess má geta að í fjórða stafi (15. er. í FJ) verður ágreiningur um eitt orð milli þessara náskyldu texta, þar sem AM 145 og 426 fol., Worm, W og AM 128 fol. hafa lesbrigðið ‘hrutu unda bý’, en Hrappseyjar-Egla og ε ásamt texta Björns á Skarðsá o. fl. hafa ‘flugu unda bý’.

Sá sem bjó texta Hrapseyjar-Eglu til prentunar hefði getað sótt les-háttinn 'flugu' í þann texta Ketilsbóka (eða ε) sem hann hefur gripið til annars staðar, en einnig mætti vera að þeir Björn hefðu báðir gjört samskonar lagfæringu af hyggjuviti sínu, þar eð þeim hefði þótt eðli-legra að segja bý fljúga en hrjóta. Skyldleiki H-texta kvæðisins við 145 og 426 kemur einnig fram í því að millifyrirsagnir kvæðisins eru yfir-leitt hinar sömu í þessum textum.

Í 145 hefur kvæðið aftur á móti bæði formála og eftirmála sem ekki vottar fyrir í H. Á undan formála og á eftir eftirmála eru dregnir svigar, sem munu vera verk Árna Magnússonar, því að hann hefur skrifað á spássú við upphaf kvæðisins: 'parenthesi inclusa standa eigi í bók Jons Hakonarsonar: helldr connecterast þar immediate það sem fyrer og epter parenthesiu stendur. ä hier so ad hlaupast yfir 5. bladsidur'.

Formálinn er þessi: 'Eigill Skallagrýmson kuad suo nær hann leýste hóffud sitt vr heliu J Jöruýk æ NordJmbra lande sem er partur vr Einglande Anno 934. Eýrekur kongur og hýrden aull hlustade til.'

En eftirmáli er á þessa leið: 'Ad þessu kuednu seint, hätt, skýrt, og skórugliga, þagnar Eigill Skallagrýmson horffande suo uppa kongenn.'

Í 426 er að loknu kvæðinu stuttur eftirmáli sem virðist tekinn upp úr formálanum í 145: 'Hier endar Drápuna Eigils Skallagrýms sonar, hvoria hann kuad J Jörvijk ä nordýmbra lande sem er partur ür Eng lande.'

Þess er áður getið hér að framan (bls. 11) að Árni Magnússon hefur skrifað á spássú við eyðu í 145: 'hier er audur skalle i bok Jons Hakonar sonar.' Bók Jóns Hákonarsonar er sú sem nú er nefnd JS 28 fol. Þetta sést af skrifu Árna á miða sem hefur verið límdur í AM 457 4to: 'Þesse Eigils Saga Skallagrimssonar kom til min 1727. fra Magnuse Einarssyne ä Vatzhorne. Er af honum ritud epter hendi Sr Jons Erlendzsonar i Villingahollte, i bok Jons Hakonarsonar, þeirre in fol., sem fyrrum hefur ätt Mag. Bryniolfur, og gefed Helgu Magnussdottur i Brædratungu. Skallarner, sem hier eru, eru eins (öskrifader) i bok Jons Hakonarsonar . . .' Sjá enn fremur hér á eftir um Höfuðlausn í upp-skrift Ásgeirs Jónssonar í AM 146 fol.

II.

Um texta Sonatorreks í Hrapseyjar-Eglu

Kvæðið Sonatorrek er allt í Hrapseyjar-Eglu og sem vænta mátti runnið frá K-texta Egils sögu. Í hinum textunum fimm er aðeins fyrsta erindi kvæðisins eins og í Möðruvallabók sjálfri, og sama er að segja um uppskriftir áttaðar frá Eglu-texta Wolfenbüttelbókar (eyða í henni sjálfri þar sem vísunnar væri að vænta) eða af sömu textagerð.

Í þessum uppskriftum Möðruvallabókartexta Eglu er Egill sagður hafa kallað kvæðið Sonardrápu.

Að öðru leyti má vísa til útgáfu Jóns Helgasonar í Skjaldevers 1962. Hér er þess að geta að texti kvæðisins í Hrapseyjar-Eglu sýnir heldur meiri skyldleika við þá uppskrift séra Ketils sem er varðveitt í AM 453 4to, þó að litlu muni á þessum tveim uppskriftum hans. Í 7. vo. 15. er stendur 'bröðr hrer' í AM 462 4to (K¹ í útg. JH), en í hinni uppskriftinni, AM 453 4to (K² í útg. JH) 'bröðr hier'. Parna hefur Hrapseyjar-Egla 'broþr her', og er síðara orðið væntanlega ein af mörgum lagfæringartilraunum í þessum texta og líklegt að það komi í stað 'hier'. (Orðið 'hrer' kemur fyrir fyrir í H í 2. vo. 5. er. og er þar í samræmi við báða texta séra Ketils).

Í 7. vo. 22. er. stendur 'sigr hōfundē' í H og sömuleiðis í 453, en í 462 er skrifað 'sigur haufundr'. Í 2. vo. 25. er. hafa H og 453 ótvírætt réttara leshátt en 462, þ.e. 'bága' í st. 'boga'.

Þess má geta enn fremur að H-texti Sonatorreks hefur víða samskonar leshætti og textarnir í AM 929 4to og Kall 252 fol. samkvæmt lesbrigðum við endurbætta útgáfu Finns Jónssonar af kvæðinu (FJ bls. 362–7). Þar á meðal er eitt til mikilla bóta, en að vísu ágiskun: 'þjóta' í st. 'flota' í báðum uppskriftum sr. Ketils í 6. vo. 3. er.

III.

Um tvær síðari uppskriftir eftir Eglutexta Möðruvallabókar

AM 146 fol. er með venjulegri rithendi Ásgeirs Jónssonar, skrifara Þormóðar Torfasonar á Stangarlandi í Körmt í Noregi (1688–1705). Þetta handrit eitt geymir uppskrift Arinbjarnarkviðu eftir Möðruvallabók, enda þótt Árni Magnússon hafi vitað um annað af sama tagi. Um það efni farast honum svo orð á miða sem fylgir handritinu: 'þesse

Drapa stendr i eingum Eigils Sögum, nema þeim er Pormodr hefr lat-ed skrifa. hann feck Drapuslitred fra mier, og let það so setia i sin Exemplaria, qvæ interpolatio ferenda non est. I óðru Exemplare, eins og þessu, med hendi Asgeirs er og drapan, það feck EtatsRaad Meier hia Pormodi, og eg epter Meier.' Fyrir neðan hefur einhver skrifað löngu síðar: 'Á sjálfsagt við Arinbjarnardrápu.'

Texti í 146 er yfirleitt vönduð uppskrift eftir Möðruvallabók, en Ásgeir hefur haft Eglutexta í AM 463 4to til hliðsjónar og eyðufyllinga án þess að geta þess. Í 463 er uppskrift Egils sögu frá 17du öld með hendi Brynjólfs Jónssonar á Efstalandi, og hefur framan af Möðruvallabókar-texta af sama tagi og JS 28 fol. og AM 426 fol., en frá FJ bls. 49⁷ hefur verið farið eftir texta náskyldum Eglutexta Wolfenbüttelbókar, en þó er hann greinilega ekki kominn frá þeirri bók (sjá grein Jóns Helgasonar í Nordælu, bls. 114 o. áfr.). Texti úr 463 kemur skýrast fram í þeim kafla í uppskrift Ásgeirs sem fyllir stóru eyðurnar tvær, þar sem blöð vantar í Möðruvallabók, og auk þess í texta sem tekinn er upp í 146 í stað torlesna kaflans í M á bl. 69vab og áfram á bl. 70rab (nema neðstu línurnar tíu á bl. 70rb, sem er upphaf 23. kap.). Þessi kafli samsvavar FJ bls. 60²¹–68²⁰.

Hér og þar eru nokkrir púnktar í stað ólæsilegra orða, en einnig kemur fyrir að eitt og eitt orð er sótt í 463 í stað eyðu eða máðs bletts í M eða þar sem hlaupið hefur verið yfir orð í M svo að texta er auðsjáanlega áfátt. Þetta má sjá frá upphafi sögutextans í 146, t.d. Möðruvallabók bl. 66rb (10. línu a.o.): ef þú konungr huers manz orð er menn mæla heima epter hugþocka sínum (FJ 34¹⁰⁻¹¹). Í 463 hefur verið skrifað 'vissir' á eftir 'konungr' og 'visir' (svo) í 146. FJ hefur hér tekið upp orðið 'heyrðir' sem er reyndar í samræmi við texta séra Ketils Jörundssonar. Rétt á eftir stendur 'ákúrun' í M og er enn vel læsilegt nema 'k'. Í 463 stendur hér 'ásjá', en í 146 'áþján', sem er að vísu lagfæring í stað 'ásjá'. Ásgeir hefur tekið upp 'ásjá' í samræmi við 463, en fundið jafn-skjótt að það átti illa við á þessum stað. Nokkru neðar í sama dálki stendur 'morð fjár', og hefur skrifari 463 (eða forrits) ekki kunnað við það orðalag og breytt því í 'mergð fjár', og eftir því hefur Ásgeir farið, þó að hann skrifi 'merþ' (mþ með er-bandi yfir m).

Í eyðufyllingu samkvæmt 463 í stað þess blaðs sem týnt er á milli bl. 83 og 84 í Möðruvallabók, hefur Ásgeir tekið upp eina af fjölmörgum spássügreinum Pormóðar Torfasonar í 463: 'oc lendborin oc tyginborinn fram i ætter.' Kemur hún þar í stað orðanna: 'frá landnämz monn-

um komin' (W-texti), – sem er fjarstæða um Ásgerði, eiginkonu Egils. Ekki er kunnugt hvaðan Þormóði kom þessi texti, en hann virðist vera stytur θ-texti: 'oc lendborin i allar kynkuislir. En tiginborin fram ięttir.' Ásgeir hefur hætt heldur snemma við texta í 463 í þessari eyðufyllingu og fellir niður setninguna um silfurkisturnar sem Egill skildi aldrei við sig. Orsökina er sú að þar sem texti byrjar aftur í M (bl. 84ra efst), er endurtekin setningin 'hann vapnaðiz skiott ok aller þeir', og hefur Ásgeir villst á þessu.

Möðruvallabók er mjög torlesin á bl. 91vb, einkum neðri helmingur, og hefur Ásgeir gripið þar enn til 463. Sama hefur hann gert aftur þar sem M verður enn alltorlesin, bl. 94rb, frá 13. línu að neðan og dálkinn á enda.

Ásgeir hefur aukið lofsyrðum um Egil við lok 86. kap. sem samkvæmt Möðruvallabók endar á þessum orðum: 'bein egils voro logð niðr i utanverðum kirkiugarði at Mosfelli' (bl. 99rb, FJ bls. 321). Viðbót Ásgeirs er þessi: 'oc þickir ei verit hafa meiri afreksmaðr i fornum siþ otiginna manna enn Egill sonr Skallagrimis, hann var primsigndr oc blotapi all dri goð.'

Þessi ummæli eru sótt í 463. Þar eru þau að vísu þegar á eftir að sagt hefur verið frá hauglagningu Egils. Nær samhljóða ummæli eru í K-texta og á sama stað sem í 463.

Lokaorð Egils sögu í Möðruvallabók eru heldur stuttaraleg: 'Skuli hafði att j viking .vij. orrostur' (bl. 99rb neðst, FJ bls. 322). Hér mætti virðast sem skrifari Möðruvallabókar hefði látið blaðið ráða. Lokamálsgrein í 463 og K er lík því að vera upphafleg, og kemur næst á eftir setningu, sem samsvarar greindri setningu í Möðruvallabók: 'og þötti hann vera hinn mesti garpur og full huge, hann för eptir þat til Islandz og settist ad Borg, og tók vid fòdur leyfd sinni og bið þar til elle, og er margt manna frá honum komid, og vrdu flester micler menn, og lykur þar suo þessare frá søgu' (463). Ásgeir hefur bætt samhljóða málsgrein við eftirrit sitt eftir Möðruvallabók, nema síðasta orðið er þar 'frason'. Lokaorð eru mjög lík í K: 'og þötte hann vera hinn meste kappe og fullhuge. för hann epter það üt til Íslands, og settizt i bü ad Borg, og bjö þar til elle, ok kom margt manna frá hönnum. Og líkur þar þessare fräsaugu' (453, og samhljóða í 462, fyrir utan eina ritvillu auk annarrar stafsetningar og rithandar).

Það merkilegasta við textann í 146 er auðvitað uppskrift Arinbjarnarkviðu, og mun þar varðveitt það sem Árni Magnússon gat lesið á bl.

99v í Möðruvallabók, því að ólíklegt er að Ásgeir hafi reynt að bæta um. Þessi texti hlýtur að hafa verið mjög gagnlegur þeim sem síðar hafa reynt að lesa drápuna á þessari fádæma illa læsilegu blaðsíðu.

Höfuðlausn er hér í 146 á sínum stað, þó að ekki sé stafur af henni í Möðruvallabók. Textinn er í höfuðatriðum sem í Wolfenbüttelbók og í uppskrift Árna Magnússonar í AM 761b 4to (eftir handriti sem hefur glatast) að því er varðar varðveittar vísur og röð þeirra. Lesbrigði koma oft heim við sérlesbrigði í uppskrift Árna og eru nokkrum sinnum í samræmi við þá uppskrift auk útgáfu Ole Worms (sjá Skjalde digtn. I A bls. 35 o. áfr.), og a.m.k. tvisvar bætist ϵ í þann hóp. Einnig kemur fyrir skýrt lesbrigði í samræmi við OW og ϵ (10. v.). Samanburð við önnur handrit má sjá í FJ bls. 350 o. áfr. (146 hefur þar fallið niður í upptalningu þeirra handrita sem hafa lesbr. 'frey' (skr. 'frei') í 16. v., 6. vo.) Á þremur stöðum í 146 eru sérlesbrigði, sem kunna að vera umbótatilraunir Ásgeirs, þó að ekkert þeirra geti talist til bóta (6^3 gar f. gat, 8^3 baðgrefill f. bengrefill, 9^7 nytr f. nipt).

AM 460 4to er Eglu-uppskrift eftir Möðruvallabók. Rithöndin er Eyjólfur Björnssonar (samkvæmt ábendingu Stefáns Karlssonar). Eyjólfur var fæddur 1666, dvaldist í Kaupmannahöfn 1687–9, varð síðar prestur á Snæfoksstöðum (Snæfuglsstöðum) í Grímsnesi. Hann hefur gert margar uppskriftir eftir skinnbókum fyrir Árna Magnússon og Þormóð Torfason, bæði í Kaupmannahöfn og síðar heima á Íslandi. Möðruvallabók kom til Kaupmannahafnar árið 1684, gefin Tómasi Bartholin, sem varð fornfræðingur konungs sama ár, dó 1690. Árni Magnússon hafði gengið í þjónustu Bartholins 1684, og bókina eignaðist Árni eftir lát hans. Árni hefur fengið Eyjólf til að skrifa Eglu eftir Möðruvallabók á Kaupmannahafnarárum hans, og Eyjólfur hefur reyndar einnig skrifað Hallfreðar sögu fyrir hann eftir sama handriti (sjá Hallfreðar sögu, útg. 1977, bls. lxvii–lxviii).

Árni Magnússon hefur skrifað leiðréttingar og lesbrigði á milli lína og á spássíur. Auk þess hefur hann skrifað á spássíu vísuhelming sem vantar í Möðruvallabók (Ókynni vensk ennis, 23. v. í FJ og SN. Síðari helmingur einn er í M, K og θ , en vísan er heil í Wolfenbüttelbók og í AM 463 4to). Auk þess hefur Árni skrifað nokkrar athugasemdir um tímatal á spássíur og eitt og eitt ártal varðandi atburði í sögunni; virðist telja Egil fæddan 902. Þar á meðal eru þrjár klausur á latínu, bl. 115v um dauða Gorms konungs í Danmörku, bl. 123r um víkingaferðir og bl. 125v um að Egluhöfundur hafi ruglast í styrjöldum Ethelstanusar

(Aðalsteins) konungs á Englandi, og að Egill hafi vissulega ekki verið í orrustunni 937, þá er Ethelstanus sigraði Anlafus (Ólaf) og fleiri konunga. Árni gjörir ráð fyrir að Egill hafi komið árið 926 til Englands á fund Aðalsteins. Auk þess er latnesk athugasemd um fæðingarár Rögnvalds Eiríkssonar konungs bl. 154v. Athugasemdir Árna við vísnatexta eru yfirleitt í samræmi við texta Wolfenbüttelbókar, en fáeinar sýnast vera tilgátur hans sjálfs. Einnig kemur fyrir lesbrigði við orð í óbundnu máli: maseyiarborg f. moseyiarborg, og kemur það heim við W.

Í þessari uppskrift eru víða skildar eftir eyður þar sem Möðruvallabók er máð og illa eða ekki læsileg, en stærstar eru þær eyður þar sem blöðin tvö vantar. Stór eyða er og á bl. 51v–58v = M bl. 69vb–70rab (nema neðstu línurnar tíu á bl. 70rb, sem eru upphaf 23. kap.). Þar er Möðruvallabók torlesin eins og áður er getið. Önnur er á bl. 82r–83r, og samsvarar M bl. 73vb, 13. línu a.o. og niður í neðstu línu. Þar eru máðir blettir í M. Enn er ein allstór eyða á bl. 92v, sem samsvarar M bl. 75rb þar sem ellefu línur eru allmáðar. Allstór eyða er og á bl. 207rv, enda er M bl. 91vb mjög torlesin frá nær miðjum dálki og niður úr, og enn á bl. 225v–226r, þar sem M bl. 94rb, frá 13. línu og dálkinn á enda, er mjög máð. Bl. 258v efst byrjar 4. vo. vísunnar ‘Spanða ek iðrð með orðum’ (FJ 59. v., SN 57. v.) á þremur púntum, enda vantar fyrsta orð vísuorðsins í texta M, þó að þar sé engin eyða eftir skilin (sbr. bl. 98 va).

Í 460 er tekinn upp allur kveðskapur forritsins, nema Arinbjarnarkviða, sem að vísu stendur á eftir sögunni í M (bl. 99 v). Ekki er hér neinn kveðskapur um fram þann sem er í Möðruvallabók.